Stav a možnosti rozvoje vybraných oblastí Mělníku

Výzkumná mezioborová zpráva

Středočeský kraj 2020

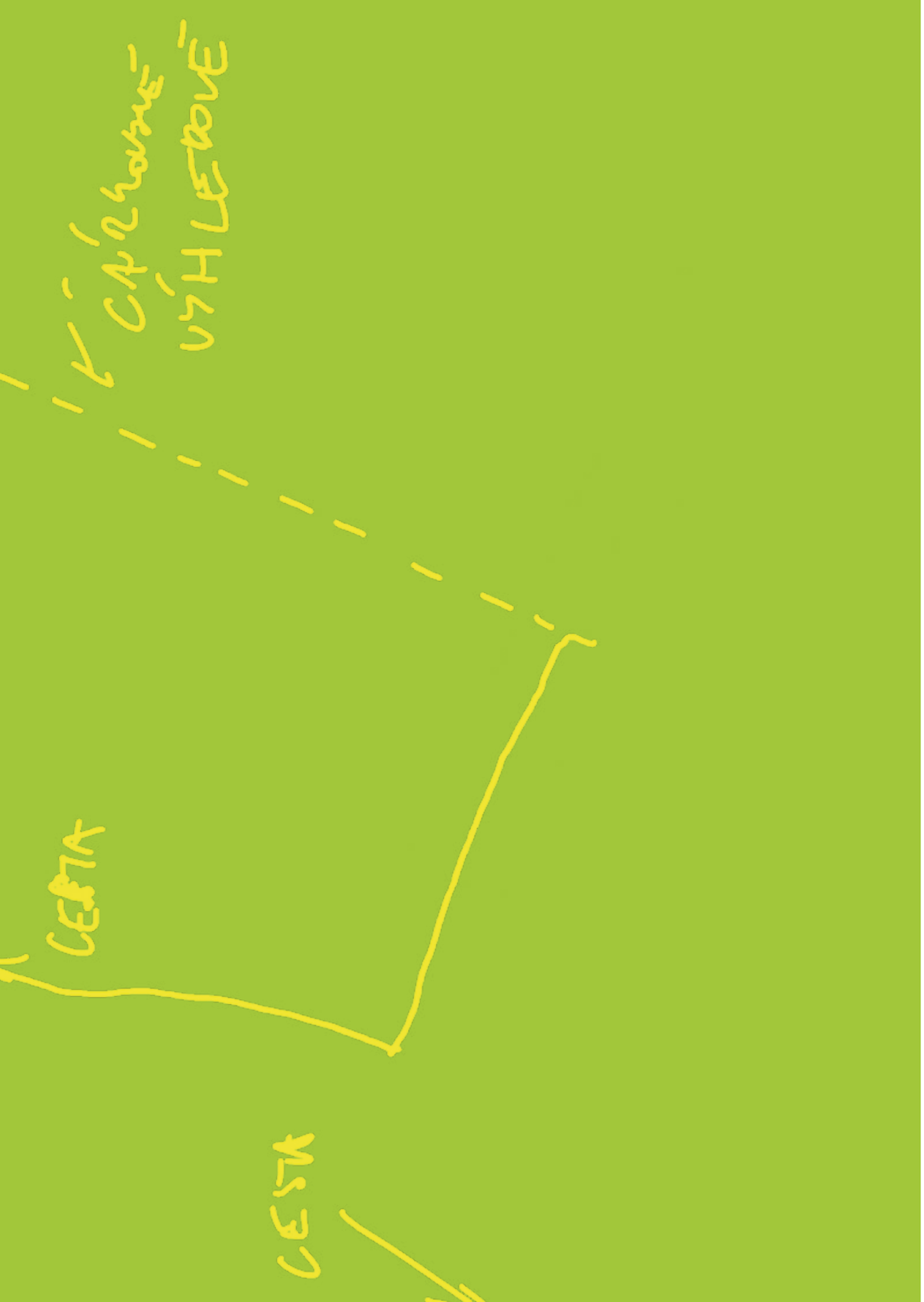

Stav a možnosti rozvoje vybraných oblastí Mělníku

Řešitelský kolektiv:

Helena Humňalová, MSc., edit.
Mgr. Jan Albert Šturma, geobotanika
Bc. Adam Bedřich, MA., Dis., antropologie
Ing arch. Ivo Pavlík, architektura a urbanismus
Mgr. Jan Krajíček, historie a historická archeologie
Mgr. Martina Lískovsková, sociální geografie

INESAN, s.r.o.
Technologická agentura ČR

leden 2020

INESAN INSTITUT EVALUACÍ A SOCIÁLNÍCH ANALÝZ

T A Č R

Obsah

ÚVOD 6

METODIKA VÝZKUMU 8
Historie/archeologie 9
Geobotanika 9
Architektura a urbanismus 9
Sociální antropologie 10

CHLOUMEK 12
Charakteristika dle oborů 13
— Historie 13
— Geobotanika 13
— Architektura 14
— Antropologie 14
Sociální kontext 14
Kvalita života – hodnocení občanské vybavenosti a vnímání veřejného prostoru 15
Spolkový život 15
Mezioborová syntéza 16
— Pěší a cyklo propojení Chloumku s Mělníkem 16
— Chloumecký les a naučná stezka - paloučky 18
— Chloumeček - sečená loučka pod skalou, výhledy a staronová pěšinka 18
— Regulace zástavby a úpravy okolní krajiny - zelené průchozí pásy 20
— Lokální mikro centra - využití městských pozemků v intravilánu Chloumku 21

VEHLOVICE 26
Charakteristika dle oborů 27
— Historie 27
— Geobotanika 27
— Architektura 28
Podněty: 28
Obecné regulační principy pro Vehlovice 28
— Antropologie 32
Sociální kontext 32
Kvalita života – hodnocení občanské vybavenosti a veřejného prostoru 33
Spolková činnost 33
Mezioborová syntéza 34
— Úprava okolí kapličky 34
— Úprava prostoru v centru (křižovatka ulic Vehlovská a V Lipovci) 35
— Volnočasové hřiště 37

BÝVALÝ CUKROVAR – ŘEPNÝ PLAC 38
Charakteristika dle oborů 39
— Historie 39
— Geobotanika 39
— Architektura 40
— Antropologie 40
Podněty 41

LABSKÉ STRÁNĚ 42
Charakteristika dle oborů 43
— Historie 43
— Geobotanika 43
— Architektura 43
— Antropologie 44
Mezioborová syntéza 44

MEZIOBOROVÁ SYNTÉZA 48
"Zelený prstenec" kolem města - celková koncepce 48
— Řešení Labského nábřeží - návrh krajinného plánu a schodiště k Labi 49
— Propojení nábřeží a Pšovky 53
— Koncept revitalizace nivy Pšovky 54
— Bývalý cukrovar - řepný plac 56
— Extra-navíc - zelený pás na východním okraji katastru 59
Vinařská stezka - uchopení tématu a možná řešení 62

PŘÍLOHY 66
— Statistická analýza dat a její výstupy 66
— Seznam literatury 68
— Online dostupné databáze 68
— Seznam map, grafů, tabulek a obrázků 68
Mapy 68
Tabulky 68
Obrázky 68
Skicy 69

Úvod

Mezioborová výzkumná zpráva lokalit na území města Mělník je výstupem terénního pilotního šetření projektu Mezioborový design rozvoje měst TL01000025 podpořeného Technologickou agenturou (TAČR), jehož řešitelem je Institutu evaluací a sociálních analýz. Charakter této zprávy se spíše blíží rešeršnímu dokumentu. Na tomto výzkumu se podíleli odborníci z oborů historie, geobotanika, architektura/urbanismus, sociologie/antropologie, sociální geografie, a ekonomie. Mezioborová interpretace dat jednotlivých oborů probíhala dle předem definované analytické metody založené na společné terminologii a společném identifikování základních rysů území.

Mapa 1: mapa zkoumaných lokalit na území města Mělník

Touto analytickou metodou máme na mysli, v rámci projektu Mezioborový design rozvoje měst, nově vytvořenou mezioborovou interpretační metodu, která je postavena na statisticky hodnocených mezioborových datech (tzn. datech z odlišných oborů) sbíraných ve zkoumané lokalitě. Data by měla co nejvíce postihovat různorodost zkoumaných jevů. Limitem těchto dat je jejich kvantifikovatelnost, což se nejvíce projevuje u dat sociálních. Tyto limity se snažíme odstranit nestatistickou syntézou dat, která využívá metody „mentální mapy“. Ta by měla odstranit či přinejmenším co nejvíce eliminovat dominanci jednotlivých oborů.

Území bylo zkoumáno nikoliv jako celek, ale bylo vybráno několik, z hlediska rozvoje města zásadních, lokalit. Jedná se o lokality Chloumek, Vehlovice, oblast bývalého cukrovaru, Labské stráně a břeh Labe v oblasti soutoku. Město Mělník má zpracovaný strategický plán z roku 2017, v němž jsou obecná deskriptivní data podrobně popsána, proto se v dokumentu nevěnujeme detailním informacím o Mělníku per se.

Mezioborová studie má ve své finální podobě sloužit městu Mělník k jeho dalšímu možnému rozvoji. Bude veřejně přístupná ve formátu .pdf na stránkách města a INESANu. Na vyžádání bude dostupná v tištěné podobě na městském úřadu v Mělníku. Studie obsahuje analytickou část s popisem lokalit a jejími možnými potenciály či problémy, a část s možnými návrhy řešení některých z nich.

Realizační tým terénního výzkumu je zkušený v oblasti mezioborového, aplikovaného výzkumu a dalších na to navázaných realizací. Členové týmu profesionálně spolupracují i mimo rámec tohoto projektu.

Mezioborová výzkumná zpráva je strukturována následujícím způsobem:

Na počátku zprávy se zaměřujeme na metodologický popis terénního výzkumu; na to, jakým způsobem byl výzkum proveden a jakým způsobem jsme došli k výsledkům mezioborové syntézy.

Další kapitoly jsou rozčleněny dle jednotlivých lokalit, kde každá kapitola - lokalita je uvozena SWOT analýzou, která stručně a přehledně identifikuje silné a slabé stránky lokality. Druhá část se věnuje charakteristice lokalit z pohledu jednotlivých oborů. Zastoupeny jsou obory historie, geobotanika, architektura a antropologie. Ekonomie a sociální geografie nemají svoji vlastní podkapitolu, nicméně jsou začleněny do textu průběžně, a to v místech jim příslušných. V této části naleznete podněty vycházející z terénního výzkumu za jednotlivé obory. Vše je doplněno o foto a mapy pro lepší přehlednost. Poslední část tvoří návrhy na potenciální zásahy či úpravy ve zkoumaných lokalitách. Zvoleny byly ty, které vyšly jako nejrelevantnější v rámci mezioborové syntézy dat. Z důvodů kapacity nebylo možné projekty detailně navrhnout, jde pouze o tzv. rychlé skici, které mohou být dopracovány mimo rámec tohoto projektu.

Poslední kapitola, nazvaná Mezioborová syntéza, obsahuje dva navržené projekty, které tematicky propojují více lokalit. Proto jim byla vyhrazena samostatná kapitola. Jde o návrhy – tzn. zelený prstenec (ringpark) a vinařská stezka.

Metodika výzkumu

Mezioborový výzkum umožňuje rozpoznávání problému na více úrovních a ve více aspektech najednou – např. špatné urbanistické řešení se může odrážet v lokálních sociálních problémech (vice versa), sociální problém se nějakým (často nejednoznačně) čitelným a nepřímým způsobem odráží i v krajině (životním prostředí) a může mít různě hlubokou historickou kontinuitu.

Mezioborovost obsahuje různá úskalí v rozdílných přístupech, hloubce zkoumání kontextu a šířce rozsahu zkoumaného (od jednotlivostí po plošné jevy) v rámci jednotlivých oborů. Charakteristické pro mezioborovou metodu je rozdílnost typu dat za jednotlivé obory.

V rámci terénního výzkumu jsme pracovali způsobem, kdy měly jednotlivé obory nastavenou svou vlastní metodiku (viz. níže) a podle té jsme postupovali. Proto by měla být tato metoda spíše nazývána interdisciplinární, kdy jednotlivé obory stojí vedle sebe a až ve fázi syntézy dat se propojují (nemají společnou metodickou část sběru dat). Metodika byla přizpůsobena tématu výzkumu a jejímu omezenému časovému rozsahu. U některých oborů tak proběhlo spíše rešeršní šetření, nežli hloubkový výzkum, který by odpovídal jejich oborové podstatě (antropologie).

V následující fázi jsme se sešli nad nasbíranými daty a výstupy. Cílem bylo vytvořit návrhy několika možných změn či urbanisticky využitelných doporučení pro město Mělník. Forma syntézy, z důvodů malého území, probíhala nad fyzickou mapou, kam byly zaznamenávány podněty jednotlivých oborů. Místa s největší tečí čili průniky byla vybrána jakožto nejvíce vhodná pro detailnější rozpracování, jelikož nebyla jen identifikována jako problematická či potenciálně vhodná ke změně, ale byla též akcentována místními.

Pro pracovní účely mezioborové týmu byla pro každou lokalitu vytvořena SWOT analýza. Ta je jednoduchým, přehledným nástrojem k utřídění základních poznatků zjištěných v analýze, která umožňuje její formalizaci. Smyslem SWOT analýzy je vytvořit si základní myšlenkovou platformu pro formulaci rozvojových cílů. Nám slouží zejména pro identifikaci klíčových (pozitivních i negativních) oblastí lokalit. Rozhodli jsme se ji začlenit i do tohoto dokumentu, jakožto přehledný a stručný výčet silných a slabých stránek zkoumaných lokalit.

Historie/archeologie

S ohledem na historický význam města i okolí je Mělník pravidelným tématem řady historických, archeologických i geografických prací. Přes poměrně bohatou literaturu a prameny, z nichž některé jsou dostupné i v online prostředí, bylo spolupracováno s regionálně příslušnými vědeckými či badatelskými institucemi.

Zúčastněné instituce: Regionální muzeum Mělník, příspěvková organizace, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště středních Čech - Praha 3, Státní okresní archiv Mělník.

Geobotanika

Geobotanika pro potřeby tohoto projektu chápána šířeji jako krajinná ekologie a botanicko - krajinářské hodnocení význačných úseků vybraných území. Tomuto hodnocení předcházelo terénní mapování, při kterém byly zaznamenávány veškeré významné biotopy, jevy a fenomény, které výrazněji ovlivňují kvalitu životního prostředí zkoumaného území. Do mapování bylo zahrnuto i zhodnocení stavu všech složek kulturní a městské krajiny - typicky významných dřevin, struktury zemědělské krajiny, brownfields, přítomnost invazních druhů a podobně.

Specifický přístup byl uplatněn k často velmi lokálním, člověkem velmi intenzivně ovlivněným biotopům uvnitř intravilánu. Mimo obvyklé parametry byla také odhadnuta kvalita poskytovaných ekosystémových služeb i (subjektivní) estetické zhodnocení.

V další fázi byl k jednotlivým biotopům nebo částem krajiny navržen "ideální" způsob, jak je udržet nebo využít. V případě negativních jevů (půdní eroze, nevhodných úprav toku a meliorací, invaze rostlinných druhů atd.) byl navržen způsob, jak se s nimi vyrovnat, zmírnit je, popřípadě postupně zcela odstranit.

V pozadí popsané metody je velké množství odborných a především botanických a krajinně ekologických dat, která nejsou ve studii dopodrobna zmiňována, ale tvoří základní "background" doporučovaných opatření. Velké množství pouze naznačovaných zásahů nebo problémů vyžaduje podrobné studie a analýzy, výrazně překračující možnosti tohoto textu (např. péče o cenné biotopy nebo obnovení tradiční krajiny na labském břehu).

Architektura a urbanismus

Urbanismus se obecně zabývá prostorovými vazbami v kontextu lidských osídlení a z nich vyplývajících vlivů na společnost jako celek, jakožto i na samotného jednotlivce. Pro potřeby našeho výzkumu byly řešeny hlavně veřejná prostranství, cesty a jejich propojení ve zkoumaných územích.

Průzkumu zájmového území předcházelo studium podkladů a práce s rešeršemi. Byly prověřeny mapy stabilního katastru, historický územní vývoj lokality, napojení obce na silniční a cestní síť, napojení na turistickou infrastrukturu, zhodnocení historie lokalit, vztah lokalit k okolní krajině a celkové geomorfologické podmínky v území.

Použité metody:

- **zúčastněné pozorování (tj. procházení územím včetně pořizování záznamu)**
- **studium mapových a dalších podkladů**

Sociální antropologie

V obecné rovině se sociální a kulturní antropologie zaměřuje na zkoumání společenského světa, kultury a jejich proměn a to zejména z pohledu jednotlivců. V užším pojetí a pro potřeby našeho výzkumu se antropologie soustředila na deskripci sociálního kontextu zkoumaného území, zabývala se vztahem lidí k místu a místní identitou.

Sociálně-kulturní antropologický přístup v rámci tohoto terénního výzkumu se zaměřil na pozorování aktivit v prostoru lokalit a komunikaci s jednotlivými místními aktéry. Kladl důraz na zjištění a porozumění toho, jak místní aktéři využívají veřejný prostor, jak rozumí svému prostředí (lokalitě a okolí, místní komunita) a co od něj potřebují. Zjištění přinášejí pohledy z pozice místních a hledají možnosti, jak podpořit místní rozvoj.

Použité metody:

- **zúčastněné pozorování (tj. procházení místem a pozorování aktivit místních a nahodilé dotazování místních)**
- **hloubkové polostrukturované rozhovory. Nejednalo se o reprezentativní vzorek odpovídající demografické skladbě místního obyvatelstva. Většinu respondentů představovali jedinci aktivní v místní samosprávě, spolcích nebo školách.**
- **mini dotazník ve všech lokalitách, kdy počet respondentů čítal mezi 11 – 30 na lokalitu**

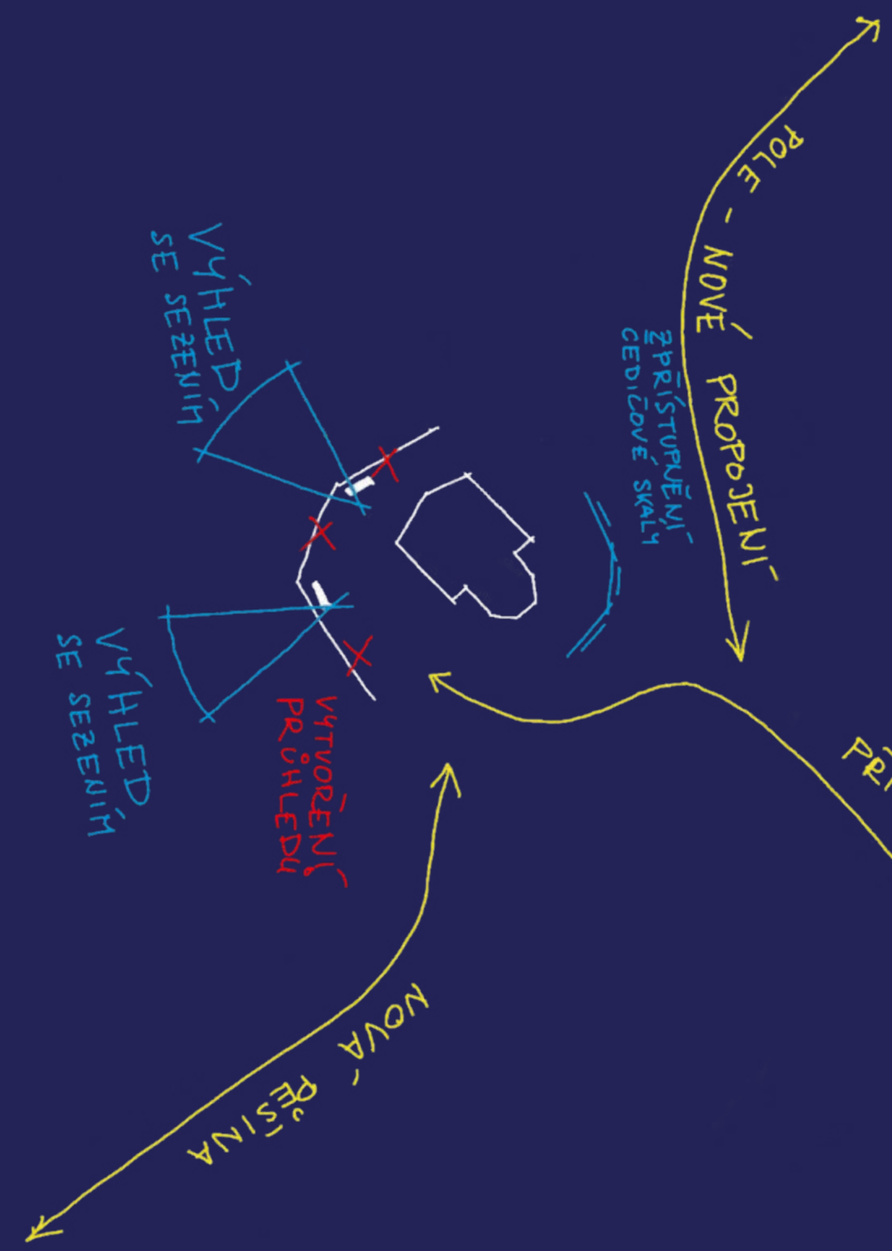

Chloumek

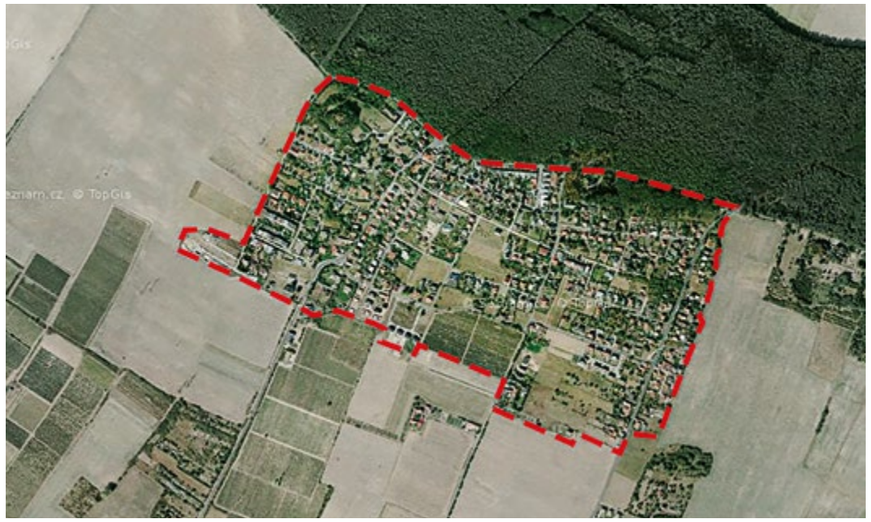

Mapa 2: Ortofoto s vyznačenou analyzovanou lokalitou - Chloumek

Identifikované silné a slabé stránky Chloumku pomocí SWOT analýzy a na ně navázané příležitosti pro zlepšení a možná rizika vedoucí ke zhoršení stavu lokality.

S — SILNÉ STRÁNKY

- *výhled do okolí*
- *návaznost na les*
- *kaple na kopci*
- *okolí kostela*
- *fungující rodinné centrum*
- *velké množství volných pozemků v centru*

W — SLABÉ STRÁNKY

- *nedostatečné pěší propojení s Mělníkem*
- *podoba zástavby*
- *noclehárna*
- *sídelní kaše*
- *exponovanost sídla na hranici s polem*
- *chybějící občanská vybavenost*
- *východní okraj obce je od krajiny oddělen nepřerušenou zástavbou*
- *les je tvořen nestabilní monokulturou*

O — PŘÍLEŽITOSTI

- *vytvoření identity místa pro nové obyvatele*
- *využití krajiny - lesa*
- *revitalizace okolí kaple*
- *živé sídlo i přes den*
- *podpora rodinného centra a komunitního života*
- *vytvoření hodnotného pěšího spojení s Mělníkem*
- *vytvoření lokálních center*
- *revitalizace viniční krajiny*

T — HROZBY

- *pokračování rozlézání kaše na úkor okolní krajiny*
- *pokračování trendu noclehárny*
- *odumření velké části lesa*
- *další oddělení od města výstavbou okruhu*
- *nekoncepční zastavění zbylých volných ploch*

Tabulka 1: SWOT analýza Chloumek

Charakteristika dle oborů

Historie

Dnes satelitní čtvrť města vyrůstající z původní vesnice Chloumek, poprvé zmiňované v písemných pramenech již roku 1373. Přirozené historické centrum obce tvořilo okolí kostela Nejsvětější trojice s počátky v 15. století. Historická zástavba se pak táhla především západním směrem k vrchu Chloumečku. Zde se nachází poutní kostel sv. Jana z roku 1708. Poloha není pouze významnou historickou památkou, ale jedná se i o geologicky významnou lokalitu (bývalá sopka) a obecně o turisticky atraktivní bod s výhledem do širokého okolí. Toho bylo v minulosti četně využíváno a toto místo navštívilo mnoho významných osobností, mezi které patřil třeba V. Dyk, S. Čech, K. H. Mácha nebo T. G. Masaryk. Mezi významné pamětihodnosti zájmového území patří i původní zástavby vinic, které se zde rozkládaly. Za nejvýznamnější lze považovat kartuziánský vinařský lis v domě čp. 1717.

Obr. 1: Chloumeček, kostelík sv. Jana Nepomuckého a výstavba vodojemu. (Kilián 2007, obr. 143)

Podněty:
Změny sídelní struktury a významu obce Chloumek si žádají řadu strukturních zásahů do výstavby. Novou výstavbu je nutné i nadále dozorovat v rámci archeologických výzkumů, i přes skutečnost, že doposud známé nálezy jsou velmi sporadické.

Geobotanika

Exkláva rezidenční zástavby Mělníka na chlumu severně od města. Rychle expandující zástavba postupně pohlcuje viniční krajinu (v první polovině 20. století bylo okolí Chloumku nejspíš rustikální krajinou s rozptýlenými sady, vinicemi a usedlostmi). Dominanta území - třetihorní sopka Chloumeček s kapličkou – je dnes zarostlá sukcesním lesíkem, je zde však patrný zajímavý lomový profil hůrkou a z plácku u kapličky by mohl být po odstranění části dřevin zajímavý výhled na město. Na Chloumek navazuje v severní části chloumecký les, který je převážně hustou, monotónní jehličnatou monokulturou.

Podněty:
Ostré hrany zástavby směrem do řepkových polí a ostrůvkovité výsadby nové zástavby, vytvářené bez krajinářského nebo urbanistického konceptu, by bylo vhodné osadit zelenými pásy. Krajinu v půdorysech bývalých polních cest opět zprůchodnit. Obojí by mělo vést ke snížení intenzity klimatické expozice, zvýšení krajinné diversity a výraznému zlepšení prostupnosti krajiny. Problémem je také zablokovaná krajina směrem na město: zde doporučujeme doplnění i vytvoření nových alejí a cest. Chloumecký les je vhodné postupně přeměnit na lépe strukturovaný, listnatý biotop odpovídající stanovišti.

Architektura

Obec Chloumek se nachází ve svahu nad městem Mělník. Z jižní strany k ní přiléhají vinice a ze severní les. Z východu a západu je území obklopeno poli. Obec se skládá převážně z rodinných domů z přelomu 20. a 21. století. Převládající zástavbu tvoří rodinné bydlení. Typologicky převládají samostatně stojící rodinné domky, řidčeji pak domky řadové a atriové. Občanská vybavenost je soustředěna kolem prostoru areálu Nejsvětější Trojice. Prodejna potravin je na křižovatce ulic Trojická a Otakara Johna. Z hlediska další bytové výstavby jsou v zastavěné části značné územní rezervy. Jde zejména o uvolněné pozemky zemědělské výroby v centrální části území a jiné plochy zemědělských pozemků.

Občanskou vybavenost představují dvě restaurace a rodinné centrum Chloumek. Výraznější dominantou je kostel Nejsvětější trojice a kaple sv. Jana Nepomuckého. Kaple je přestavěna na rekreační objekt a je veřejnosti nepřístupná.

Obec nemá jasně čitelné centrum. Veřejný prostor je nekoncepční výstavbou rodinných domů často degradován pouze na vozovku, místy doplněnou chodníkem. Pohodlné pěší propojení s Mělníkem neexistuje. Obec je obsluhována veřejnou autobusovou dopravou - pravidelné spojení s Mělníkem zajišťuje autobusová linka 474.

Západní a východní hrana obce je vystavena povětrnostním vlivům. Na západě sice jsou zanechány původní sady, na okraji obce už ale sídlo „vylézá“ do pole. Na východní hraně je přístup do krajiny znemožněn souvislou řadou rodinných domů.

Podněty:
Zásadní je výrazné zlepšení pěší postupnosti s Mělníkem, případně vytvoření cyklostezky a podchodu pod vlakovou tratí a frekventovanou silnicí (v budoucnosti i nad nebo pod plánovaným silničním obchvatem). Navrhujeme také výrazný “upgrade” urbánních prostor Chloumku tak, aby vznikla plnohodnotná veřejná prostranství místo stávajících provizorií, a výrazné doplnění nedostatečného mobiliáře.

Antropologie

Sociální kontext

Chloumek je jednou z 21 základních sídelních jednotek města Mělník, a tedy jeho integrální součástí. Nachází se necelé 4km severně od centra Mělníka, mezi viničnými tratěmi a Chloumeckým lesem. Jeho poloha jej předurčuje být rezidenčním předměstím Mělníka, jak byl také často popisován dotazovanými respondenty. Residenční nárůst je způsoben atraktivní polohou této lokality; především blízkostí Mělníka a zároveň blízkostí „přírody“, která je oceňovanou přidanou hodnotou. Místními je na jedné straně kladně vnímán rozvoj obce, paralelně však zaznívá kritika nekoncepčního a živelného růstu obce a zpoždění, s jakým dochází k diskusi o podstatných detailech takového rozvoje.

S tím, jak se Chloumek v posledních letech dynamicky proměňuje v mělnický satelit, se mění i místní identita. Starousedlíci vzpomínají na dobu, kdy byly před jejich okny sady a vinice, avšak pozitivně hovoří o investicích do místní infrastruktury. Nově přistěhovalí kvitují dopravní dostupnost ve venkovském prostředí. Lze předpokládat, že část z nově přistěhovalých tvoří lidé s příbuzenskou či lokální vazbou k místu, a jejich vztah k Chloumku je tedy hlubší, než tomu bývá u jiných satelitů větších center. Ambivalentní realita místního rozvoje se prezentuje mimo jiné ve vztahu k vinicím, které jsou na jednu stranu podstatnou místní hodnotou, avšak jejich postupný ústup tlaku developerů je do budoucna částí obyvatel vnímán jako nevyhnutelný.

Kvalita života – hodnocení občanské vybavenosti a vnímání veřejného prostoru

Častější sousedské interakce probíhají pravděpodobně v soukromí („přes plot“) než na ulici. Především mezi nově přistěhovalými může panovat určité odcizení, dané i tím, že většina prvků občanské vybavenosti a každodenních pochůzek se odehrává mimo Chloumek. Místy frekventovanějšího kontaktu mohou být: prostranství u kostela Nejsvětější Trojice na křižovatce ulic Lesní a Trojická, společně s dětským hřištěm u Rodinného centra Chloumek a sousedící klubovnou SDH a sportovním hřištěm naproti kostelu přes ulici Lesní; prostranství před samoobsluhou na křižovatce ulic Otakara Johna a Trojické; v okolí hostince U zlaté koruny na Chloumecké ulici, případně u mateřské školy Zvoneček na Kokořínské ulici. Tato místa mají potenciál stát se při drobných úpravách lokálními centry obce.

Mezi místa vycházek patří Chloumecký les nebo pahorek Chloumeček (s kaplí sv. Jana)**.**

Do Chloumku jezdí autobusová linka, nicméně dominantním způsobem dopravy je osobní automobil. Pro seniory a zdravotně hendikepované je skrze Centrum seniorů k dispozici dotovaná služba seniortaxi (Sendolino). Téma frekvence dopravy a absence zpomalovacích prvků, především na hlavních silnicích (Kokořínská-Lesní-Chloumecká) se v rozhovorech objevovalo častěji. V obecnější rovině respondenti poukazovali na chybějící chodníky pro pěší ve frekventovanějších úsecích, případně nedostatečné a chaotické řešení komunikací v rámci nově vznikající zástavby. Téma dopravy a bezpečnosti šlo často ruku v ruce s absencí vhodných ploch pro volnočasové aktivity ale i další sport. Přístup do Chloumeckého lesa a na sportovní hřiště (za ulicí Lesní) je znepříjemněn přechodem frekventované komunikace.

S rostoucím počtem mladých rodin a dětí roste i tlak na kapacity školské sítě, která je téměř kompletně naplněná. Spádově patří Chloumek k ZŠ J. Matiegky (na ulici Pražská 2817), která často nebyla, jako největší mělnická škola, preferovanou školou dotazovaných respondentů (což však může být zcela subjektivní a nereprezentativní hodnocení).

Spolkový život

Rodinné centrum Chloumek je podle výpovědí hlavním aktérem místního společenského života, propojující starší a mladší generace a pořádající akce celoročně. I zde by přivítali větší podporu ze strany města, umožňující rozšíření spektra aktivit pro více cílových skupin místních obyvatel, ale i dojíždějících z okolních obcí. Jako přirozený prostor rozvoje volnočasových aktivit vnímají Chloumecký les, který by měl možnost ubytovat více atraktivnějších prvků, než „pouze“ naučnou stezku. Na v minulosti pořádané poutě, především na svátek Nejsvětější Trojice, navazuje iniciativa Mělnického osvětového a okrašlovacího spolku.

Podněty:
PARTICIPACE MÍSTNÍCH PŘI ROZHODOVÁNÍ
Zaznamenaná nejistota vycházející z nejasného plánu rozvoje rezidenční zástavby, budo-

vání obchvatu Mělníka, koncepce okolní krajiny atd. dopadá na místní obyvatele a ovlivňuje jejich kvalitu života. Je proto žádoucí podnikat kroky informující a integrující místní komunitu do rozhodovacího procesu.

LOKÁLNÍ MIKROCENTRA A PROSTUPNOST KRAJINY
Bylo by dobré dbát na zachování pěší prostupnosti jak uvnitř zástavby, tak v okolní krajině. Zároveň by bylo vhodné využít ty části obce, které jsou obecním majetkem a mají potenciál stát se lokálními mikro-centry, nebo místy setkávání (okolí samoobsluhy, okolí kostela/hřiště, prostor u zastávky MHD na ulici Kokořínská, svahy Chloumečku, Chloumecký les atd.).

Pro zvýšení kvality života seniorů, rodin s dětmi i dospívající mládeže je vhodné dedikovat každé z těchto skupin vlastní prostor v rámci sdílených ploch a usilovat tak o možnost přirozeného setkávání. Příkladem mohou být zastřešené stoly a lavičky u samoobsluhy (Otakara Johna/Trojická), hřiště nabízející vyžití pro různé věkové skupiny dětí/workout prvky pro dospělé, nebo např. šachové stolky, dirtový okruh pro cyklisty, nebo opičí dráha v Chloumeckém lese apod.

BEZPEČNĚJŠÍ POHYB PO CHLOUMKU
Bezpečný pohyb ve veřejném prostoru je imperativem v místě, kde potenciálně tráví volný čas mnoho různých skupiny obyvatel s rozdílnými preferencemi a prioritami. Je vhodné zaměřit se na chodníky, přechody pro chodce a zpomalovače jízdy. Jde zejména o ulice Lesní a ulice Kokořínská.

Mezioborová syntéza

Zájmové území poskytuje především velký rekreační potenciál pro místní obyvatele, ale i obyvatele dalších částí Mělníka. Bodem zájmu s turistickým potenciálem je vrch Chloumeček, kde by se dalo opět zřídit vyhlídkové místo. Rekreační potenciál má i les na Chloumku, který by bylo především dobré vhodně propojit se zástavbou rodinných domů (chodníky, přechody, lavičky).

Zároveň by bylo dobré usilovat o Chloumek jakožto živé sídlo, a to i přes den. K tomu lze přispět vytvořením mikro-lokálních center. Ta by zároveň mohly vést k vytvoření či prohloubení identity s místem.

Viničné usedlosti a lisy by se mohly stát i součástí většího komplexu vinařských, naučných, turistických či cyklistických cílů. Zároveň lze v území provádět řadu drobných krajinářských zásahů, které jednak souvisejí s tématem viničné krajiny, jednak jde o drobné prvky vycházející z dobré části venkovské tradice - travnaté průchody a pěšinky, solitérní stromy, udržení "plácků" (to je vlastně pasivní zásah, tj. udržení přirozeně fungujících bodů v krajině bez zbytečných stavebních a jiných zásahů).

Pěší a cyklo propojení Chloumku s Mělníkem

Pro vyšší kvalitu života a lepší dostupnost Chloumku doporučujeme vytvořit infrastrukturu pro pěší i cyklisty, která by propojila jednotlivé body zájmu jak mezi sebou, tak s centrem města, které je pěšky velmi špatně dostupné. Níže je námi navržená skica, která naznačuje, kudy by tato cesta mohla vést. Zároveň by mohla být doplněna i drobné krajinářské prvky (stromořadí, jedlé keře podél cesty, lavičky apod.).

» *Skica 1: Chloumek - propojení s Mělníkem*

Chloumecký les a naučná stezka – paloučky

Chloumecký les je dnes hustou jehličnatou a převážně borovou kulturou, prostoupenou táhlými diagonálami cest; z biologického pohledu jde o chudá antropogenní společenstva, ve kterých silně převažuje produkční aspekt nad snahou tvorby zajímavého, atraktivního a členitého biotopu. Vše ještě podtrhuje bizarní, místy tragikomicky vyznívající naučná stezka.

Obr. 2: Bizarní naučná stezka, zde upozorňující na život na poli uprostřed borové kultury

Navrhujeme proto změnu hospodaření v lese tak, aby byla postupně odstraněna dominance ekologicky nevhodných jehličnanů a les se začal blížit přirozenému nebo polopřirozenému druhovému složení, tj. směsi acidofilních, subxerofilních doubrav a dubohabřin.

Okolí mohutných dřevin včetně borovic, které dominují jednotlivým křižovatkám, navrhujeme postupně prosvětlit (pomalu a citlivě, aby stromy zvyklé na stín nebyly "přesvětleny") a doplnit o drobný inventář z lokálních přírodních materiálů tak, aby vznikly osobité, zajímavé rozvolněné kouty. Inventář by mohl souviset s novou naučnou stezkou, kterou navrhujeme řešit jako "chytře interaktivní: - dobrá inspirace je naučná stezka o Oldřichova v Hájích v Jizerských horách *(odkaz zde: https://www.vylety-zabava.cz/tipy-na-vylet/jizerske-hory/5798-okruh-v-oldrichovskych-skalach-a-interaktivni-naucna-stezka)*.

Pokročilou možností je pak přeměna celého lesa v rozvolněnější divoký lesopark s častější frekvencí louček a remízků. Jejich využití možné propojit s úpravou prostoru u Kostela (viz. kapitola Chloumek architektura)

Chloumeček – sečená loučka pod skalou, výhledy a staronová pěšinka

Vrch Chloumeček je zajímavou a velmi atraktivní dominantou - jedná se o malou třetihorní sopku s barokní kapličkou na vrcholu. Tento potenciál je v současnosti nevyužit, přitom se z místa nabízí výhledy na blízké okolí, i na vzdálenější Říp. Pár vhodně umístěných laviček a odborně provedených vegetačních úprav mohou vytvořit příjemný cíl procházek.

Je možné vytvořit nový přístup z ulice Pod Chloumečkem a také z východní strany, od objektu vodárny. Nabízí se také obnovení loučky na západním okraji sopky spolu s odstraněním dřevin na svahu a zviditelněním zajímavé lomové stěny s profilem částí svahu vulkánu. Doporučujeme i částečné odstranění dřevin ze svahů Chloumku (při zachování keřového patra).

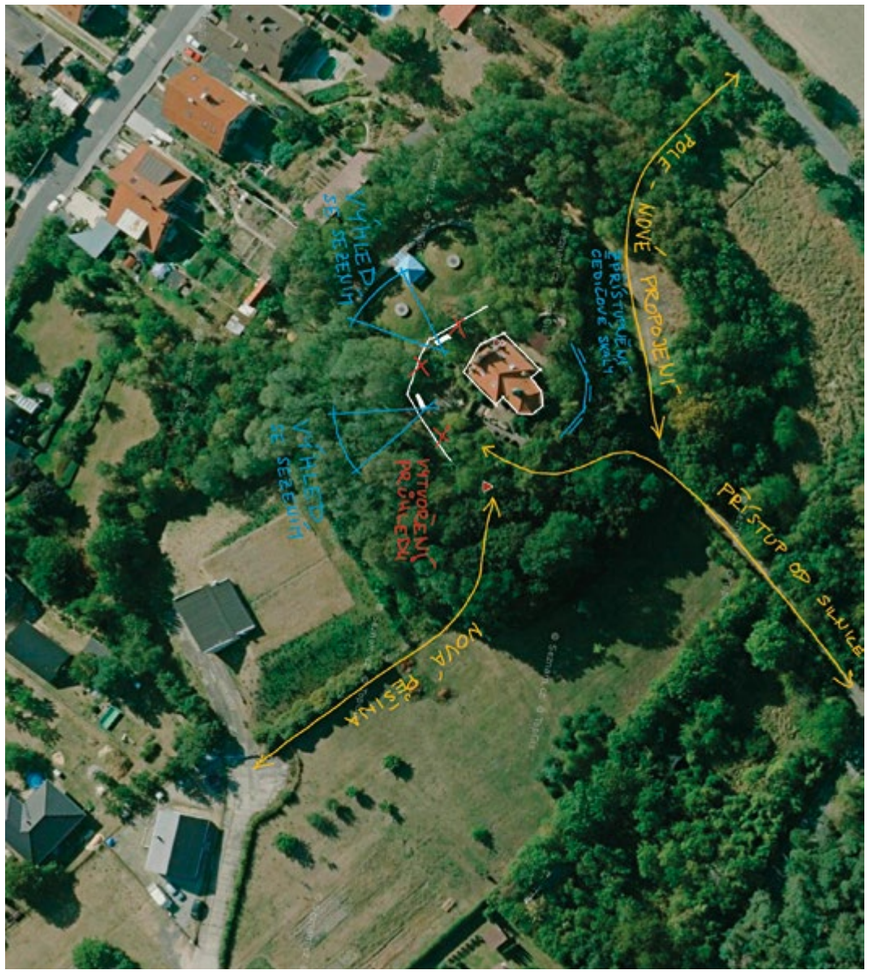

Skica 2: Chloumek – kaplička

Obr 3: Chloumek – lomová stěna obnažující strukturu vulkánu, dnes hustě zarostlá dřevinami

Regulace zástavby a úpravy okolní krajiny – zelené průchozí pásy

Obec je na své západní a východní hraně velmi exponovaná. Navrhujeme vytvořit přechodové pásma nízké křovinaté vegetace se stromořadím. To jednak bude chránit obec před prachem a polutanty z polí, jednak poskytne domov drobným savcům, ptactvu a hmyzu a celkově tak pomůže zvýšit biodiverzitu na lokalitě.

Na západním kraji obce by mohla vzniknout nová polní cesta (částečně kopírující bývalou poutní cestu na Chloumeček), která by navazovala na ulici Na Pěšince a vedla ke hřbitovu Na Ráji a ke kynologickému cvičišti. Na východním okraji obce by byla také vytvořena nová polní cesta, ta by vedla od remízu u Kokořínské ulice až k lesu.

Skica 3: Chloumek – zelený pás východ

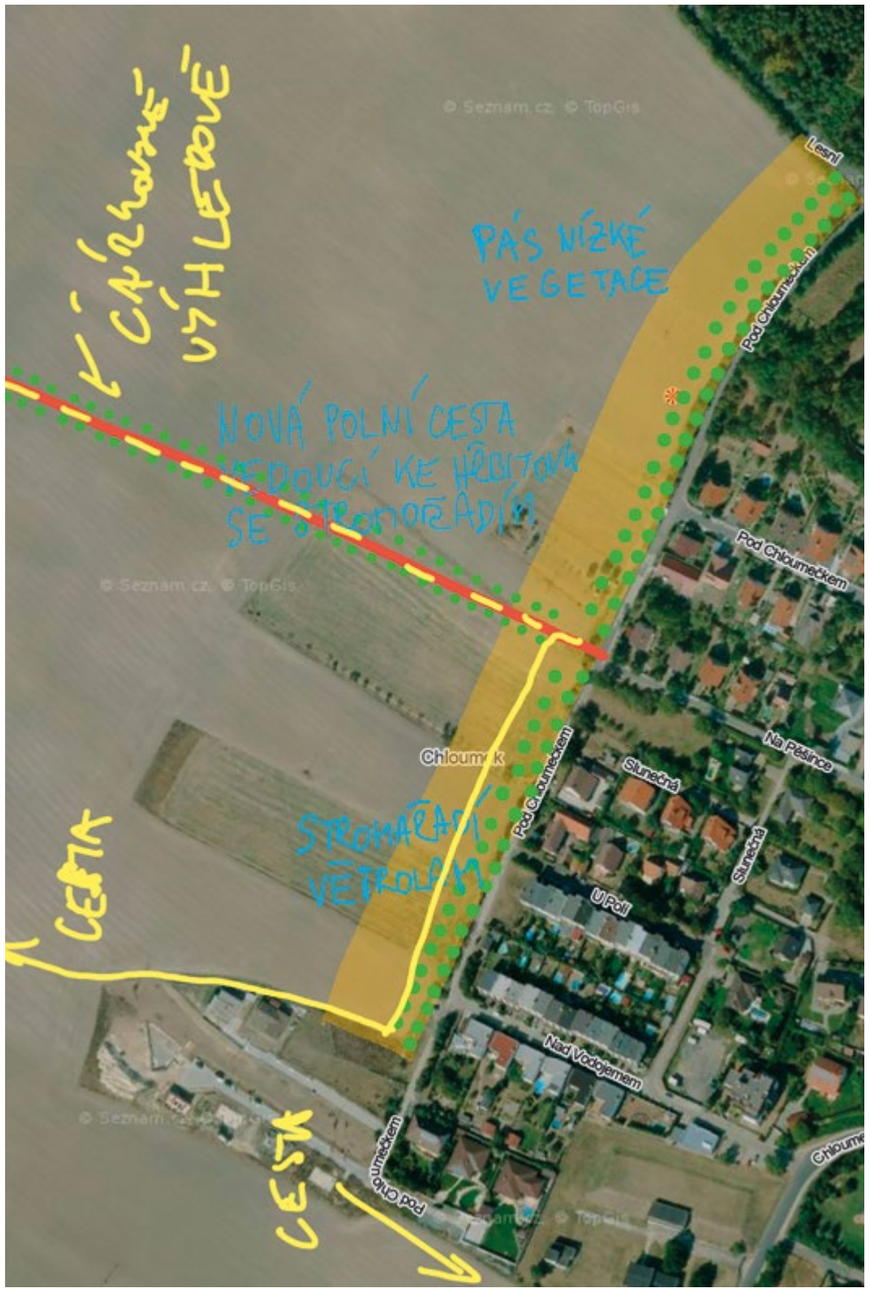

Skica 4: Chloumek – zelený pás západ

Lokální mikro centra – využití městských pozemků v intravilánu Chloumku

Intravilán chloumku dnes obsahuje velké množství volných pozemků, které jsou částečně zarostlé spontánní sukcesí, na některých se udržuje polonavštěvovaný brownfield nebo zbytky ovocných sadů. Navrhujeme tyto pozemky využít alespoň částečně jako veřejná prostranství a nezastavět je úplně; lze přitom využít stávající hodnoty a struktury (staré stromy apod.) a umístit opět citlivě drobný inventář (lavičky apod.).

ÚPRAVA PŘEDPROSTORU RODINNÉHO CENTRA CHLOUMEK A HASIČSKÉ ZBROJNICE

Jedním z návrhů na řešení prostoru před rodinným centrem je rozšíření zahrady až k chodníku v ulici Trojická. Na hraně nově vzniklého prostoru by vzniklo nové stromořadí poskytující potřebný stín v letních měsících. Úroveň přilehlé vozovky by byla zvednuta, ulici by tak bylo možné lépe využít při různých kulturních akcích centra i SDH. Zároveň by zde byl zaveden dopravní režim „zóna 30“ - tím by se zvýšila bezpečnost chodců.

Skica 5: Chloumek – rodinné centrum

ÚPRAVA PROSTORU U LESA (parkoviště u kostela Nejsvětější trojice)

Tento prostor již v současnosti plní funkci “místa setkávání” pro místní obyvatele při komunitních akcích. Nicméně by se drobnými zásahy mohlo rozšířit jeho využití. Snahou by bylo vytvořit prostor pro co nejširší spektrum dětí i dospělých. Nepovažujeme za nezbytné se zaměřovat na hřiště pro nejmenší. Na konkrétním využití bychom navrhovali spolupracovat s místními a navrhnout to dle jejich potřeb. Nicméně pro inspiraci lze prostor rozšířit o místo pro grilování/ohniště, pump-trackovou dráhu, prolézačky pro větší děti, prostor pro letní kino a venkovní kulturní produkce. To vše při zachování stávajícího využití. Přidané funkce by se nacházely na nově vytvořených paloučcích v lese (viz. návrh krajinná část). Zároveň by byl prostor doplněn o potřebný mobiliář (lavičky, koše apod.)

» ***Inspirace:***

prolézačky z kulatin 1 | *podium pro venkovní kino a divadlo* 2 | *pump track trail* 3

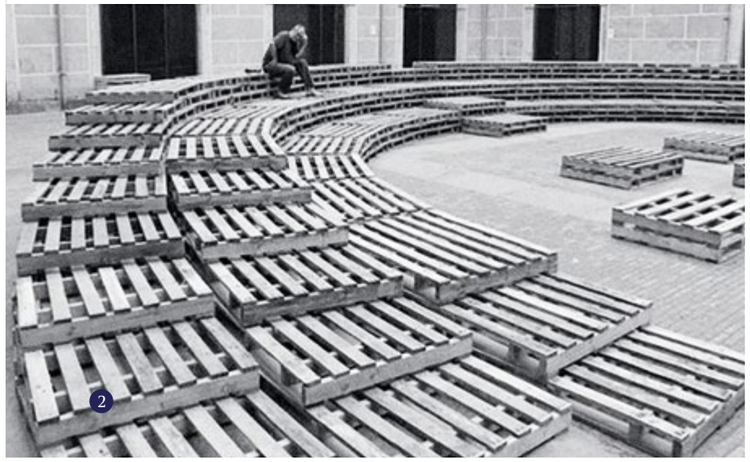

OKOLÍ AUTOBUSOVÉ ZASTÁVKY U MATEŘSKÉ ŠKOLKY V KOKOŘÍNSKÉ ULICI

Navrhujeme umístit přechod pro chodce mezi náběhové klíny, řidiči tak musí při průjezdu automaticky zpomalit. Byla by tak zvýšena bezpečnost chodců. Na travnatém pozemku u autobusové zastávky by bylo možné navrhnout nové bistro/stánek se zmrzlinou – v jednoduché podobě (např. formou kontejneru). Kontejner bistra může být usazen na mlatové ploše, jeho okolí by bylo doplněno stromy a lavičkami. Bylo by zde také nové hřiště, kde si mohou hrát děti čekající na autobus do Mělníku. Do prostoru navrhujeme nově dosadit tři duby letní a v nevyužívaném trojúhelníku mezi silnicí a zastávkou vysadit a potom extenzivně sekat pestrý květnatý trávník, složením odpovídající druhově bohatým teplomilným trávníkům (porosty s dominantním sveřepem vzpřímeným).

Skica 6: Chloumek – bistro u školky

ÚPRAVA PROSTRANSTVÍ PŘED PRODEJNOU POTRAVIN

K prodejně potravin na křižovatce Trojické a Otakara Johna je možné přidat venkovní sezení a vysázet menší stromy. Prostor se má šanci stát menším lokálním centrem a Pozemek je obecní.

» Skica 7: Chloumek – potraviny

Vehlovice

Mapa 3: Ortofoto s vyznačenou analyzovanou lokalitou – Vehlovice

Identifikované silné a slabé stránky Vehlovic pomocí SWOT analýzy a na ně navázané příležitosti pro zlepšení a možná rizika vedoucí ke zhoršení stavu lokality.

S SILNÉ STRÁNKY

- *pěší propojky v obci*
- *poloha a charakter místa*
- *provázanost se zachovalou kulturní krajinou*
- *existující místní identita*
- *aktivní spolky*
- *hospoda*
- *struktura zástavby*
- *vysoká biodiversita*

W SLABÉ STRÁNKY

- *nedostatečné propojení s Mělníkem jinak než autem*
- *chybějící občanská vybavenost*
- *absence koncepce nové zástavby*
- *oddělení silnicí od lužní krajiny*

O PŘÍLEŽITOSTI

- *rozvoj genia loci jednotlivých míst*
- *vytvoření více druhů prostor pro potkávání*
- *využití bohaté kulturní krajiny*
- *rozvoj a obnova pěších cest a drobných krajinných prvků*
- *vznik vinné stezky*

T HROZBY

- *intenzivní zástavba naruší ráz obce*
- *zánik kulturní krajiny a průchodnosti*
- *postupné snižování biodiversity a průchodnosti*

Tabulka 2: SWOT analýza Vehlovice

Charakteristika dle oborů

Historie

Dosud samostatné katastrální území historické obce bylo k Mělníku připojeno 1. 7. 1960. Ves Vehlovice je poprvé zmiňována roku 1382 a dodnes si dochovala jistý vesnický ráz rozvolněné zástavby respektující lokální přírodní podmínky, ale pro široké Polabí dosti atypický.

Do podoby vesnice se především vepsaly lokální přírodní podmínky, a to díky nedostatku vody a lomům na opuku. S tím dále souvisí budování hlubokých studní (nezřídka 60 až 70 m) a rozsáhlých sklepů, které se současně daly využít ke skladování hlavní zemědělské komodity, kterou bylo víno. Historickou zajímavostí je taktéž založení hřbitova k 18. 6. 1939, který byl založen z důvodu odtržení Sudet od Československa a původní spádový hřbitov v Liběchově již nebyl dostupný.

Podněty:
Z historicky kulturních důvodů by bylo vhodné co nejvíce respektovat původní ráz vsi. Případná nová zástavba by měla respektovat tradiční rozvolněnost a velikost usedlostí.

Původní obci taktéž chybí přirozené pěší či cyklistické spojení s centrem Mělníka, které historicky nikdy nevzniklo s ohledem na již zmíněnou přirozenou orientaci vsi do Liběchova. Předpokladem by bylo vybudování pěších či cyklotras, směrem na Chloumek, či do Mlazic, které by mohly zároveň propojovat historické vinice a viničné usedlosti a lisy jako Velký a Malý Koráb či Klamovka. Toto řešení by se taktéž nabízelo jako součást větší vinařské cyklotrasy, kterou by bylo možné v okolí města Mělníka zbudovat (viz. Vinařská stezka).

Geobotanika

Území Vehlovic je krajinářsky i biologicky velice hodnotné a zajímavé. Širší okolí jádra obce je pestrou krajinnou mosaikou extenzivních políček, sadů, různě sečených trávníku i písčitých úhorů s velmi pestrou a cennou vegetací otevřených písčin. Zároveň je celá obec situována v poměrně složité erozní opukové krajině s velkým množstvím různě hlubokých roklí, úvozů, zemědělských teras a různě starých antropogenních tvarů. Význačný je také komplikovaný systém travnatých nebo nezpevněných pěšinek a cest, silnic dlážděných hrubou čedičovou dlažbou a všelijakých plácků, zarůstajících často hodnotnou antropogenní vegetací.

Mapa 4: Významné krajiny v jádru Vehlovic. Žlutá – brownfieldy a opuštěná zemědělská krajina; modrá – cenná kulturní krajina; fialová – pozůstatky po těžbě opuky; červená – cenné trávníky se společenstvy otevřených písčin.

Podněty:
doporučujeme proto Vehlovice brát jako ukázku pestré a hodnotné venkovské urbánní krajiny a jako model vhodného zastavování krajiny v širším okolí Mělníka. Rozhodně je také třeba vyvarovat se výrazných zásahů měnících strukturu krajiny a sítě biotopů i vegetace, citlivě zacházet se stávající rozptýlenou zelení a neměnit charakter povrchů nezpevněných cest a průchodů.

NÁVRH KRAJINNÉHO PLÁNU PRO KULTURNÍ KRAJINU

Vehlovice obsahují - jak už bylo řečeno - velké množství úseků a fragmentů cenné kulturní krajiny. Pro udržení značných hodnot území navrhujeme vypracování krajinného plánu, který přesahuje možnosti naší mezioborové zprávy; zde však definujeme základní pravidla, která by takový plán měl dodržovat:

- zásadní je udržení travnatých průchodů a pěšinek; pokud je to možné, vhodné je i jejich další rozšíření
- v území se vyskytují cenné písčité meze a trávníky při okrajích cesta a na vesnických " pláccích". Trávníky je třeba nepřesévat ani nedláždit, ideální je i občasné mechanické narušení, například jízdou na kolech nebo na motorkách (viz navrhované hřiště - pump track)
- území obsahuje velké množství cenných ovocných dřevin; doporučujeme jejich kompletní vymapování a aktivní podporu jejich ošetřování, případně dosazování novými
- v okolí Labe i v obci samotné je vhodné kompletně vymapovat veškeré trávníky a stanovit pro jejich jednotlivé typy specifické způsoby hospodaření; velmi pravděpo dobně bude vhodné výrazně omezit počet sečí za sezónu (hlavně v cenných, květnatých společenstvech). Vhodné by také bylo nahradit využívání herbicidů tam, kde je to nutné, vypalováním plynovými hořáky.

Architektura

Obec Vehlovice se nachází na západ města Mělník, nad frekventovanou silnicí č.9. Díky své poloze na svahu je od této komunikace oddělená spodní část obce, nacházející se na břehu Labe. V obci je zachovalá původní struktura sídla, s malými políčky sady a pěšinami mezi nimi. V obci je restaurace s kulturním sálem a sbor dobrovolných hasičů. Spolek Vehlovská kaplička v obci provozuje letní kino a další kulturní akce. Centrum obce představuje prostor pod kapličkou s dětským hřiště a studnou. Obec je z Mělníka špatně pěšky přístupná. Vehlovice nejsou plynofikovány a není zde kanalizace.

Podněty:
OBECNÉ REGULAČNÍ PRINCIPY PRO VEHLOVICE
Jednotlivé regulace mají definovat územní studie nebo regulační plány. Níže jsou uvedené základní principy jak přistupovat k nové zástavbě v kontextu historické obce jako jsou Vehlovice. Tyto principy nenahrazují územní studie ani regulační plány.

PARCELACE

Každá nová rozsáhlejší výstavba by kromě chodníků a silnic měla obsahovat i obyvatelný veřejný prostor obce (parčík, hřiště). Kvalita prostředí tím bude zachována a nedojde k degradaci místa. Výstavba se na jedné parcele vynechá, zde mohou poté být tyto lokální centra. Dále je také důležité zajistit pěší prostupnost územím a za tímto účelem již při parcelaci území vyčlenit místo pro cesty mezi parcelami.

NOVÉ KOMUNIKACE

Asfaltový povrch společně se širokými chodníky z betonové dlažby akumuluje v letních měsících velké množství tepla a vytváří výheň. Takto rozsáhle pojaté komunikace jsou většinou zbytečné – vozidla jezdí pomalu, protože jsou v obytné zóně a většina obyvatel parkuje na svém pozemku. Navrhujeme proto omezit šířku nových komunikací na nejmenší možnou s tím, že se bude jednat o obytné zóny a předpokládá se tedy pohyb chodců na vozovce.

TVAR HMOTY DOMU

Novostavby mohou mít pouze jedno podlaží s podkrovím, v odůvodněných případech dvě podlaží s podkrovím. Tvar střechy je vzhledem k charakteru určen jako šikmá střecha. Preferovaná je sedlová střecha, lze použít i valbový tvar. Půdorys stavby je co nejjednodušší, ne příliš členitý (ideálně obdélný v poměru stran 1:2 nebo 1:3). Předzahrádky domů jsou směrem do ulice otevřené. Ulice potom nebude pouze koridorem, každý z domů přispěje do mozaiky veřejného prostoru.

UMÍSTĚNÍ DOMŮ NA POZEMKU

Novostavby by měly být orientovány kolmo nebo podél hranice pozemku se sousední ulicí (komunikací). Vzdálenost mezi hranou komunikace a fasádou domu by měla být 3m, tak bude vytvořena návaznost nové výstavby na tradiční zástavbu v jádru sídla. Ploty musí být alespoň částečně průhledné. Užití zdí na ohraničení pozemků není přípustné. Maximální výška plotů je 130 cm nad okolní terén.

Skica 8:
Vehlovice – regulace 01

Skica 9:
Vehlovice – regulace 02

Skica 10:
Vehlovice – příklad umístěný nové zástavby

Skica 11: Vehlovice – vymezení zastavitelných ploch

Mobiliář

Mobiliář tvoří jednu z tváří obce, dává jí jednotný charakter, přispívá k dojmu, jaký z ní máme. Proto je důležité používat prvky stejného stylu, tak aby nebyl "každý pes, jiná ves". Tím se podpoří kontinuita veřejných prostor, koncepční propracovanost. Navrhujeme sjednocení podoby vehlovského mobiliáře např. jednotným materiálem, tvarem nebo myšlenkou.

Antropologie

Sociální kontext

Vehlovice se nacházejí cca 5,6 km severozápadně po proudu Labe od centra Mělníka. Jsou jedním ze dvou katastrálních území města Mělník a jsou těsně navázány na centrum v Mělníku, ať už jde o dojížďku do zaměstnání a do škol, síť hromadné dopravy, služby, úřady a obchody i další prvky občanské vybavenosti. Z toho vyplývá, že místní obyvatelé nemají tendenci vnímat místo svého bydliště jako výrazně zaostávající v některých základních službách občanské vybavenosti, protože jsou zvyklí dojíždět (do Mělníka, či vzdálenějších center). Pokud nějaká služba absentuje, je dostupná v relativně blízkém okolí – např. chybějící potraviny či škola, jsou dostupné ve vedlejších Mlazicích.

Obyvatelé Vehlovic vnímají velmi pozitivně venkovský charakter lokality i v kontextu relativně snadné dostupnosti do okolních center. Což bylo často i důvodem, proč se do lokality přistěhovali nebo v ní setrvávají. Respondenti, kteří se sem přistěhovali, měli v místě kořeny, vztah k místním podmínkám, kontinuitu a tradici (např. v péči o hospodářství, vinice) nebo se přistěhovali z Mělníka či jeho blízkého okolí. Dotazovaní se neztotožňovali s představou polarizované společnosti na starousedlíky a nově přistěhovalé.

Kvalita života – hodnocení občanské vybavenosti a veřejného prostoru

Dostupnost do Mělníka zajišťují především autobusové spoje MHD (linka 369 do spodní části Vehlovic) a dále vlaková trať se zastávkou v Mělníku a Mělníku-Mlazicích. Místní obyvatelé využívají nejčastěji osobní automobilovou dopravu (MHD je časově náročné) nebo dojíždějí na kole/pěšky. Pro seniory a zdravotně hendikepované je skrze Centrum seniorů k dispozici dotovaná služba seniortaxi (Sendolino). Ve Vehlovicích byla v minulosti podle některých respondentů plánována ještě jedna zastávka blíže centru obce, na jejíž realizaci však nedošlo. Cesta od současné zastávky u hlavní silnice do strmého kopce po dlážděném povrchu silnice může představovat bariéru. Zatímco téma dostupnosti reflektovala většina respondentů pozitivně, stav komunikací, chybějící chodníky, nedostatečná síť cyklostezek a hluk z dopravy související s novou výstavbou (za hřištěm) byly naopak pojmenovány jako negativa.

V obci není přítomná mateřská, ani základní škola, které jsou nejblíže dostupné v Mlazicích - spádově náleží Vehlovice pod ZŠ J. Matiegky (na ulici Pražská 2817). Kapacity školské sítě jsou v Mělníku téměř naplněny a vzhledem k stabilně vyššímu počtu nově se usazujících, často mladých rodin s dětmi předškolního a školního věku, jsou otázky dostupnosti (a možnost výběru) školy včetně související nabídky volnočasových aktivit, kritické.

Spolková činnost

Svou nezastupitelnou roli zde hrají spolkový život a sportovní a kulturní aktivity (fotbal, slavnosti apod.). Ve Vehlovicích je přirozeným místem setkávání Vehlovská hospoda, iniciátorem aktivit pak především občanské sdružení VEKAP (Vehlovská kaplička), Sdružení dobrovolných hasičů (SDH), fotbalový klub TJ Liaz Vehlovice, nebo Český svaz žen.

Podněty:
Mezi artikulované potřeby patřila nejčastěji úpravy veřejného prostoru obce – vybudování chodníků podél Vehlovské ulice (především od autobusové zastávky), instalace laviček, úprava návsi kolem kapličky směrem k větší užitnosti prostoru při trávení volného času a/nebo zde pořádaných společenských akcích. Opakovala se také potřeba dostatečného veřejného osvětlení především mezi ulicí Rumburská a obcí.

Část respondentů by uvítala autobusovou zastávku bližší centru obce, než je ta stávající na ulici Rumburská – její pěší dostupnost je ztížená chybějícími chodníky, nerovným povrchem i strmým sklonem svahu. Na hlučnost automobilového provozu po komunikaci Rumburská a absenci adekvátních protihlukových bariér si stěžovali především obyvatelé žijící v její blízkosti.

POKRAČUJÍCÍ PODPORA SPOLKOVÉ A ZÁJMOVÉ ČINNOSTI
Podpora těchto aktivit je vázaná na konkrétní poptávku v místě – (ne)pravidelné akce pro veřejnost v průběhu roku, letní kino, tradiční události jako poutě, svátky atd. Prointegrační charakter (staro/novo-usedlíci; různé generace atd.) aktivit je podstatný pro přenos tradic, budování vztahu k místu a podpoře vzájemného setkávání, sdílení a rozvoji místního potenciálu.

PĚŠÍ A CYKLO PROSTUPNOST
Pro zachování vyváženosti a udržitelnosti místního prostředí je vhodná podpora alternativ k automobilové dopravě, především směrem do/z Mělníka. Jde především o dostupnou, bezpečnou a navazující cyklo- a pěší infrastrukturu – cyklostezky/cyklopruhy na méně frekventovaných komunikacích, chodníky a odpočívadla v kopci (Vehlovská ulice) apod.

NAVYŠOVÁNÍ KAPACITY ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ
udržitelná kvalita, pestrost a dostatečná kapacitní rezerva vzdělávacího systému může být klíčová pro zachování pozitivního demografického vývoje, nebo přecházení sociálně-patologických jevů. Ke zvážení je možnost navyšování kapacity nejvytíženějších školských zařízení, podpora komunitních/alternativních typů vzdělávání, nebo úprava spádových oblastí škol tak, aby korespondovaly s aktuálními demografickými trendy v jednotlivých částech Mělníka.

PARTICIPACE OBYVATEL
Konkrétní úpravy ve veřejném prostoru, ať už jakéhokoliv charakteru, by bylo dobré koncipovat na základě komunitního konsenzu, tedy s maximálním zapojením místních obyvatel, aktivních občanských sdružení, spolků, průzkumem veřejného mínění/dotazníkovým šetřením apod.

Mezioborová syntéza

Úprava okolí kapličky

Důležitost místa pro celou obec by byla zdůrazněna použitím čedičové kamenné dlažby a to i v navazující ulici Hroznová. Hostinec by byl zpřístupněn odstraněním zábradlí a vytvořením schodiště směrem ke kapličce. U obratiště by mohl být vysazen solitérní strom – dub letní. Svah pod kaplí by byl strukturován na jednotlivé terasy – ty by pak sloužily jako hlediště pro kulturní akce na rovném plácku dole u studny.

Při chodníku vedoucím k Rumburské silnici by byla umístěna lavička, další je na pěší stezce mezi Vehlovskou a Hroznovou ulicí.

Skica 12: Vehlovice – kaplička

Inspirace:

sezení v terénu – hlediště 1

schody u hostince 2

Úprava prostoru v centru (křižovatka ulic Vehlovská a V Lipovci)

U křižovatky ulic Vehlovská a V Lipovci je nevyužitý obecní prostor, který je ohrazen plůtkem. Bylo by možné vytvořit zde "zahrádku", která by byla doplněná o vhodné exotické dřeviny - malé arboretum. Rostliny by byly osazeny malou tabulkou s názvem, v plotu by byla vytvořena branka. Uvnitř "zahrady" by byla lavička/křesílko se stolkem. Vně "zahrady" by byla vedle poštovní schránky také přidána lavička a mohl by přibýt květnatý záhon.

Skica 13: Vehlovice – hřiště

Volnočasové hřiště

Na severní konec obce navrhujeme přírodní volnočasový areál, ve kterém se nachází aktivity pro všechny věkové kategorie. Příkladem může být pumptracková dráha, i prolézačky pro děti. Byl by využit charakter místa s otevřenými písčinami, které vyžadují pravidelné mechanické narušování.

Inspirace:

pump track trail 1

dětské hřiště - přírodní hřiště 2

Bývalý cukrovar – řepný plac

Mapa 4: Ortofoto s vyznačenou analyzovanou lokalitou – bývalý cukrovar – řepný plac

Identifikované silné a slabé stránky lokality bývalého cukrovaru pomocí SWOT analýzy a na ně navázané příležitosti pro zlepšení a možná rizika vedoucí ke zhoršení stavu lokality.

S SILNÉ STRÁNKY	W SLABÉ STRÁNKY
pozůstatky průmyslu *naleziště raně středověkého pohřebiště* *blízkost k řece* *charakter místa* *poloha ve struktuře města* *dům č.p. 51 na Pražské ulici* *občanská vybavenost v okolí*	*blízkost silnice č. 9* *nekoncepční způsob zástavby - bez plánu* *dva nákupní domy na malém prostoru* *vysoký podíl agresivní invazní vegetace*
O PŘÍLEŽITOSTI	**T HROZBY**
využití hodnotného místa pro celé město *brownfield park v kombinaci s bydlením/kancelářemi* *zachování průmyslové stopy* *vytvoření spojení s řekou* *využití brownfieldové vegetace při tvorbě parku*	*nevyužití potenciálu lokality* *pokračování ve stávajícím ad hoc způsobu zástavby* *destrukce stávajících hodnotných struktur* *necitlivá revitalizace území*

Tabulka 3: SWOT analýza Cukrovar

Detailnější rozpracování mezioborového návrhu k nalezení v kapitole Mezioborová syntéza - zelený prstenec - bývalý cukrovar.

Charakteristika dle oborů

Historie

Pod takto jmenovanou polohou pro potřeby této zprávy rozumíme především dnes částečně zarostlé a rumištní plochy na parcelách č. 1558 a 1560 (k. ú. Mělník), včetně všech parcel označených i lomítkem. Historicky se však jedná o již dnes zrušený katastr obce Rousovice.

Archeologicky se jedná o jednu z nejvýznamnějších lokalit v rámci města, kde byly objeveny archeologické nálezy z období od mladšího neolitu až po raný středověk, včetně pohřebiště. Proto je nutné při jakémkoli stavebním zásahu dodržovat § 22 zákona č. 20/1987Sb. Samotný cukrovar byl v této poloze vybudován až 13. 1. 1869 jako Spolková továrna na cukr u Mělníka a. s.. Součástí Mělníka se stává v roce 1923, kdy je k městu připojen katastr Rousovic. V následujících 20. a 30. letech je továrna několikrát přebudovávána a zvětšována, stává se tak největším cukrovarem v Československu. Do námi sledované polohy se cukrovar rozšiřuje mezi lety 1937 až 1939, kdy je zde zřízena skládka řepy. Mimo jiné to znamená přerušení původních komunikací. Po II. světové válce je na části pozemku vydělena plocha pro výstavbu kruhových garáží a na zbylé ploše je i nadále sklad uhlí, řepy i dalších produktů a potřeb cukrovaru. Jeho provoz byl ukončen v roce 2000, dnes funguje pouze jako balírna cukru.

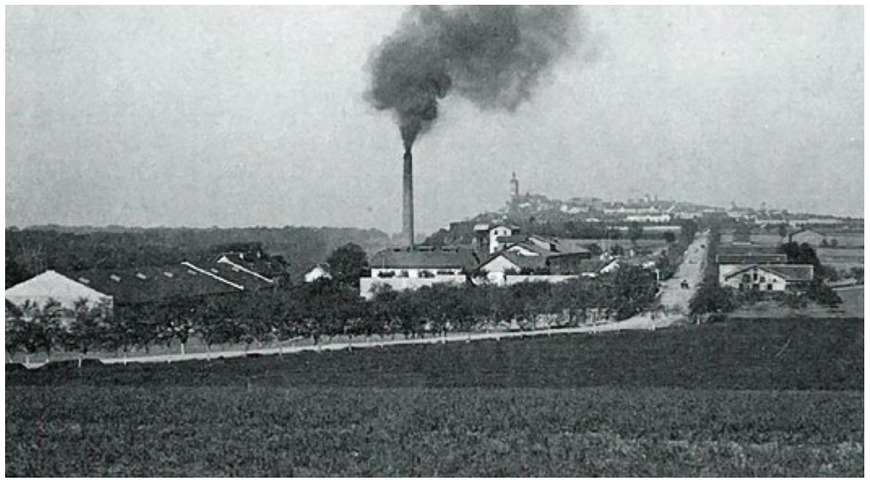

Obr. 4: Cukrovar v Rousovicích na počátku 20. století

Podněty:
Z archeologicko-historického hlediska se jedná o plochu s velkým významem pro poznání starších dějin Mělnicka. I s ohledem na skutečnost, že při výstavbě původního ředitelství cukrovaru bylo nalezeno raně středověké pohřebiště, které s velkou pravděpodobností zasahuje i do dnes neužívané plochy. Při dalším plánování rozvoje této lokality by stálo za to zmínit něco o tomto raně středověkém pohřebišti a bohaté historii cukrovaru.

Geobotanika

Dnes rozsáhlý brownfield na území bývalého cukrovaru; krajina je typicky ruderální směskou městských bouranišť s velmi mladými i staršími úseky, dominovaná převážně kulturní savanou s několika clustery staršího roští nebo vzrostlých osik a jív. Zajímavá je

betonová nádrž v JV cípu území, která by při potenciální konverzi mohla fungovat jako zajímavá vodní plocha. Sám o sobě není řepný plac nijak výrazně pestrým ani hodnotným biotopem, jeho hodnota je ovšem v kontextu významného komponentu „zeleného prstence“ okolo užšího centra města. Zajímavější je pak výrazně hustší porost přímo nad hranou Labe, který je na výrazných ruinách pivovaru již pod hlavní silnicí. Zde by bylo možné využít stávající vegetaci a dřevinné nálety masivněji a vytvořit velmi zajímavý krajinný přechod k labskému nábřeží.

ZACHOVALÉ INDUSTRIÁLNÍ STRUKTURY

Industriální stopu v území představují dvě válcové nádrže a betonový kruh pro čištění řepy, doplněné drobnými betonovými konstrukcemi. Tyto průmyslové artefakty je vhodné zachovat a zakomponovat do celkového řešení prostoru.

SOUČASNÁ VEGETACE A KRAJINA

Dnes jde o těžkou technikou zarovnaný reliéf, ovšem s nevýraznými haldami, hromadami sutě a “tratolištěmi”. Většinu vegetačního pokryvu tvoří savanovitá vegetace s dominantním javorem jasanolistým, hybridními topoly a směskou dalších raně sukcesních dřevin. V podrostu této různě řídké vegetace roste chudé společenstvo s dominantní třtinou křovištní. Zajímavější je JV cíp území s betonovými strukturami a rybníčkem, který má potenciál stát se zajímavým industriálním biotopem a zároveň by, v předloženém návrhu, fungoval jako bariéra mezi parkovo-obytnou částí a frekventovanou silnicí. Brownfield je možné masivně osazovat dřevinami, pouze s přihlédnutím a ponecháním cennějších, již rostoucích dřevin.

Podněty:
V ideálním případě vytvoření parku nebo velmi řídké, prostupné zástavby s ponecháním některých brownfieldových prvků (dřeviny, úseky industriální „savany“, některé části zbývajících betonových konstrukcí) tak, aby v propojení s nově navrhovaným parkem v okolí Pšovky a s revitalizací labského břehu u Labského parku vznikl zelený, průchozí okruh okolo jádra města. Ponechání postindustriálního charakteru řepného placu by místu ponechal genius loci i současné krajinné hodnoty.

Architektura

Nevyužívaný areál bývalého cukrovaru je pevně zakotven v městské struktuře Mělníka. Ze západu ho ohraničuje panelové sídliště s garážemi, z východu silnice č. 9, ze severu supermarket Penny a z jihu ulice Pražská a řeka Labe. Jedná se o městskou džungli, brownfield, do kterého jsou vsazeny některé nové formy – jako například řadové domy při západním okraji, nebo areál supermarketu na jihu.

Areál bývalého cukrovaru v současnosti leží ladem, nová výstavba v něm probíhá nekoncepčně. V místě se přitom nachází zajímavý typ krajiny – tzv. městská džungle a průmyslová stopa jednoho z největších cukrovarů v zemi. A právě nekoncepční zastavování hrozí tyto kvality území zničit, místo aby využilo jeho potenciálu.

Antropologie

Prostor bývalého cukrovaru, tzv. starý řepný plac, vnímala velká většina dotazovaných obyvatel sousedícího sídliště Rousovice jako prostor, o kterém vědí, na kterém jim vadí občasný zápach ze žlutých věží, nebo přes který chodili do školy, jsou na něj zvyklí a nijak zvlášť je nezajímá.

Dlouhodobě nevyužitý prostor neměl ani žádný preferovaný způsob využití – zaznívalo řešení vymezující se proti přeplněnosti nákupními centry a sídlištním betonem, preferující dostatek zeleně ve vícegenerační klidově-relaxační, parkové úpravě s hřišti, odpočívadly, nebo kavárnou. Argumentem bylo obecné ubývání zelených ploch ve městě, nebo zrušení nedalekého dětského hřiště na úkor parkoviště. Parkovací plochy byly další častou potřebou pragmaticky reflektující nedostatečné parkovací kapacity v rámci sídliště i města.

Ze statistik městské policie vyplývá, že brownfield, ačkoliv není oplocen a je volně přístupný, není místem koncentrace přestupkové ani trestné činnosti.

Podněty:
Z výpovědi zástupců města, ze strategických a koncepčních materiálů a dalších podkladů vyplývá nedostatek dostupného bydlení pro různé skupiny obyvatel znevýhodněné na trhu s realitami (nízkopříjmové domácnosti, senioři, zdravotně hendikepovaní, jednočlenné domácnosti, osamělí rodiče s dětmi, vícečetné domácnosti, osoby po návratu z ústavní výchovy/výkonu trestu odnětí svobody, etnické a národnostní menšiny atd.). Město Mělník nedisponuje dostatečně velkým bytovým fondem pro to, aby mohl dostatečně významně ovlivňovat sociální prostředí na území města a mohl účinně řešit potenciálně krizové situace svých občanů v kontextu bydlení. Podle SDLB 2011 jde o cca 5 % bytového fondu ve městě, přičemž nárůst ceny za nájemní metr čtvereční meziročně vzrostl o 22 % (nejvíce ve Středočeském kraji[1]). V tomto ohledu by bylo prozíravé integrovat do jakýchkoliv plánů využití brownfieldu (a dalších vhodných ploch na území města) podmínku vzniku určitého počtu dostupných bytů, které by mohly postupně napomoci saturovat základní poptávku po dostupném bydlení pro nejohroženější skupiny obyvatel.

[1] „Ceny nájmů v kraji rostou. Nejvíce podražilo Mělnicko“; (zdroj: https://melnicky.denik.cz/z-regionu/ceny-najmu-v-kraji-rostou-nejvice-podrazilo--melnicko-20190530.html)

Labské stráně

Mapa 5: Ortofoto s vyznačenou analyzovanou lokalitou Labské stráně

Identifikované silné a slabé stránky lokality Labské stráně pomocí SWOT analýzy a na ně navázané příležitosti pro zlepšení a možná rizika vedoucí ke zhoršení stavu lokality.

S SILNÉ STRÁNKY	W SLABÉ STRÁNKY
hodnotná kulturní krajina *částečně zachovalé rozptýlené osídlení* *zachovalé historické prvky (opukové zdi, park)* *vysoká biodiversita* *výhled na Labe* *sousedství viničné krajiny*	*těžce zanedbaná a zničená západní část* *okolní bezkoncepční suburbánní zástavba* *ohraničení frekventovanou silnicí směrem k Labi* *tlak na maximální hustotu zástavby*
O PŘÍLEŽITOSTI	**T HROZBY**
citlivá konverze pestré krajiny s vysokým potenciálem *využití fragmentů sadů a drobných staveb* *revitalizace parku v Z části* *pěší napojení na zbytek města*	*necitlivá, hustá zástavba* *destrukce stávající hodnotné krajiny* *sociální izolace* *rozlézání urbánní kaše*

Tabulka 4: SWOT analýza Labské stráně

Charakteristika dle oborů

Historie

Pod takto jmenovanou polohou pro potřeby této zprávy rozumíme především dnes zarostlé plochy na parcelách č. 1629; 1634; 1635; 1637; 1640 (k. ú. Mělník), včetně všech parcel označených i lomítkem. Historicky se však jedná o již dnes zrušený katastr obce Rousovice. Jedná se o zbytky původní kulturní krajiny, která byla pro Mělnicko typická, a to především o vinařství, sadařství a zahrádkářství. I když původní podoba je z části zplanělá.

Podněty:
Zastavění této polohy je velmi na zváženou, nejen s ohledem na urbanistickou zátěž blízkého okolí (vodovod, kanalizace, školy, školky, původní obyvatelstvo), ale i udržování historické kulturní krajiny, kterou by bylo možné primárně rekonstruovat a využít k rekreačně edukativním účelům. Přesto, za předpokladu dodržení zákonných pravidel a případného stavebního omezení ze strany města, co do zastavěné plochy, velikosti domů i volných ploch, by to bylo zřejmě v nějaké formě možné.

Geobotanika

"Labské stráně" jsou pozoruhodným územím - jihozápadně orientované svahy údolí Labe na podloží terciérních slínovců a vápenců. V historii bylo celé území pokryto rozsáhlými ovocnými sady, dnes jsou zde přítomné již jen jejich fragmenty; větší část Labských strání pokrývají brownfieldy nebo zbytky zaniklého parku. Biologicky a krajinářsky jde přitom stále o velmi pestrou a cennou mosaiku, i s výskytem subxerofilních trávníků na slínovcových výchozech. Labské stráně jsou přitom z okolní krajiny dost výrazně vyděleny - vedou zde prakticky jen cestičky prošlapané křovím, starý park v blízkosti hotelu je již jen zarostlým torzem, ovšem s poměrně cennými exempláři dřevin.

Podněty:
Z krajinářského pohledu je území zastavitelné pouze s maximální citlivostí k vysokým krajinným a biologickým hodnotám, které území skýtá. Zcela bez zástavby by měla zůstat spodní část, tvořená starými ovocnými sady a poměrně hodnotnými trávníky. Zachovány by měly být všechny významné vegetační struktury (torzo parku, struktura ovocných sadů) - ty lze využít jako hodnotnou, již vzrostlou zeleň i uvnitř zástavby.

Architektura

Jedná se o území s fragmenty rozptýlené zástavby, která je typická pro viniční krajinu v okolí Mělníka (analogické urbánní struktury se nacházejí jižně od Chloumku a u Vehlovic). Na něj od severu nasedá nevhodně strukturovaná sídelní kaše s typickou městskou suburbánní zástavbou, která často končí "slepě" v polích. Průchod do území je možný, krom značené turistické trasy, pouze po spontánně vyšlapaných pěšinkách, z nichž část končí tratolištěmi v roští. Území obsahuje i fragmenty parku a zbytky opukových zdí, které zřejmě v minulosti ohraničovaly plochu vinic. Jihozápad území je ohraničen skupinkou panelových domů s hotelem Ludmila, tj. dalším ostrým přechodem z brownfieldu do hustě osídlené krajiny. Jižní hranici pak tvoří frekventovaná silnice z Mělníka do Prahy.

Podněty:
Součástí potenciální nové zástavby by měl být i koncept navázání pěších cest na okolí a vytvoření lokálního centra s občanskou vybaveností a mobiliářem, které v okolní zástavbě

chybí. Přítomné architektonicko - historické prvky - zbytky zdí atd., by měly být zachovány, popřípadě revitalizovány a včleněny do nové urbánní krajiny.

Antropologie

Tato lokalita byla na popud místních zařazena do výzkumu až v pozdější fázi. Z tohoto důvodu nebylo z časových důvodů možné v této lokalitě udělat antropologický průzkum.

Mezioborová syntéza

Jedná se o původně viničnou a ovocnou krajinu, dnes je převážná část území ponechána ladem a zarůstá pionýrskými dřevinami. Oblast na Z území (v bývalém parku) místy připomíná skládku a vyžaduje náročnější asanaci, přestože dřevinná skladba je poměrně pestrá a zachovalá a většinu dřevin lze při revitalizaci parku využít. Území jsme z hlediska potenciální urbanizace rozdělili na tři zóny:

zóna I:

cenná kulturní krajina a zbytky bývalého parku; dnes heterogenní směska udržovaných sadů a zanedbaných parkových výsadeb. Zde by bylo vhodné pouze obnovit parkové prostory v západní části a udržet maloplošné zemědělské hospodaření na jihu území. To obsahuje značné množství cenných a starých ovocných dřevin a zjevně i systém extenzivního sečení trávníků; vhodná by ale byla i extenzivní pastva.

zóna II:

plácek - parkový dvorek přímo před plánovanou zástavbou, dne mesofilní loučka s náletem dřevin na okraji a zbytky sadu. Zde je možno naopak nové dřeviny vysadit (v centrálním prostranství před budovami); doporučujeme vysadit ekologicky odpovídající druhy, je však možné využít i exoty. Doporučujeme také vytvoření vyhlídkového místa a zvýraznění terénního zlomu.

zóna III:

místo intenzivní zástavby; dojde k výrazné změně krajinné struktury a k vybudování bytovek ve stávající zeleni. Cenné ovocné dřeviny by měly zůstat co nejvíce zachovány jako zárodky nově budovaného parku mezi budovami. V této části budou postupně ve čtyřech etapách postaveny čtyřpodlažní bytové domy. Celkem lze v této zóně umístit až 14 bytových domů společně s objektem občanské vybavenosti (školka, restaurace, komunitní centrum atd.) Část prostor v přízemí jednotlivých bytových domů bude vyhrazena pro služby (prodejna potravin, trafika, kadeřnice atd.)

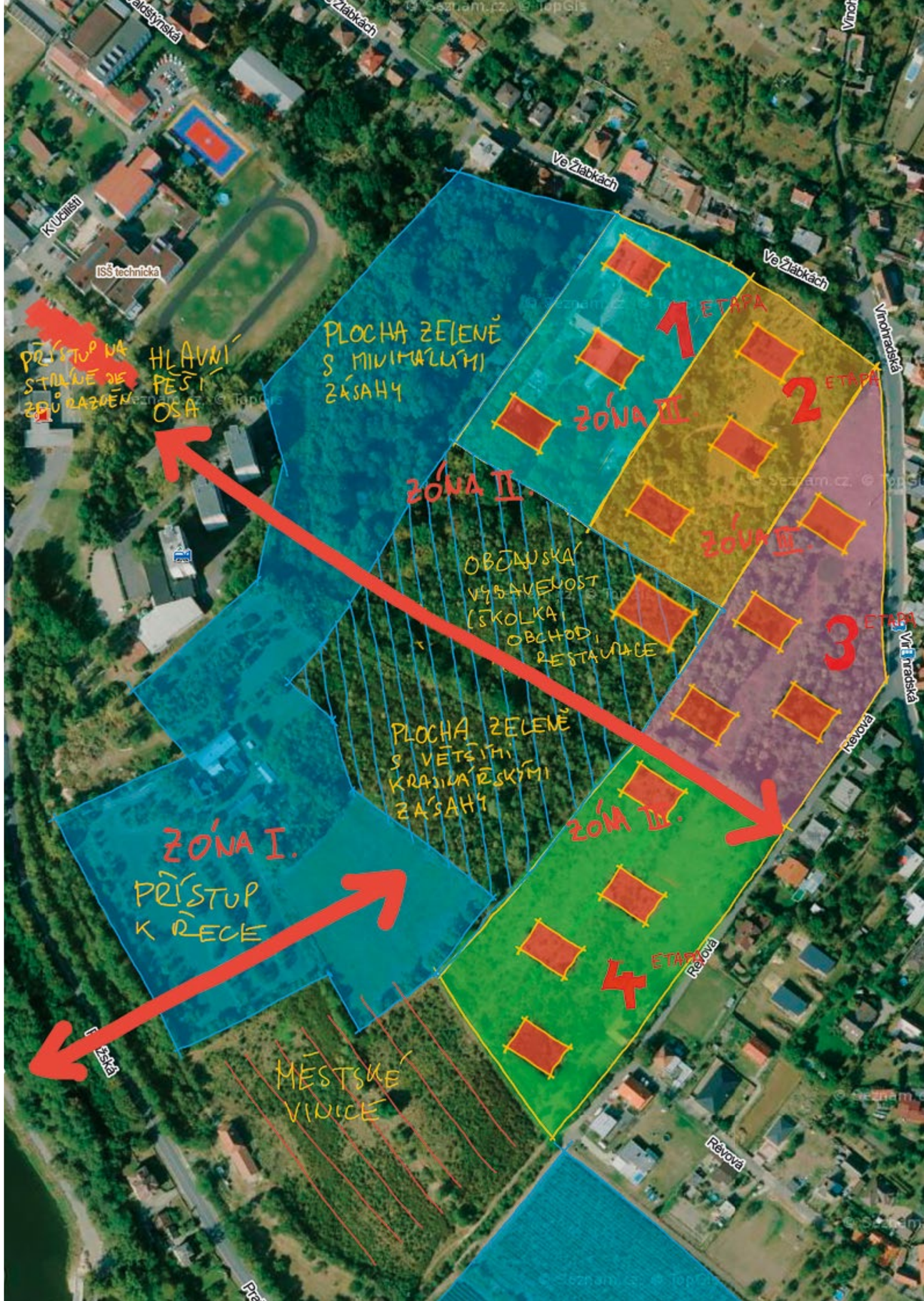

» *Skica 14: Labské stráně – zóny*

Součástí navrhovaného krajinného rámce je i vybudování zeleného průchozího pásu po východní hranici katastru, který by spojoval vnitřní "ringpark" pěší trasou s Labskou strání a zároveň odstínil negativní dopady intenzivního zemědělství na obytnou zónu.

- možnosti citlivé urbanizace území při zachování stávajících hodnot a napojení na okolní krajinu

Navržená varianta výstavby není jediná možná; při výstavbě na Labských stráních je však vhodné dodržovat některá rámcová pravidla:

- ponechat co největší rozlohu "zelenou" a obytnou část koncentrovat do nižších bytovek; rozhodně však nedoporučujeme hustou individuální zástavbu "rozlezlou" do plochy
- reliéf území je velmi zajímavý, s terénním zlomem na okraji. Bylo by škoda "zabít" tento zlom a nevyužít jako zajímavé otevřené místo s výhledem na údolí Labe; proto zde umisťujeme otevřené, zelené prostranství
- zásadní je také ponechání maxima vzrostlých ovocných stromů, které mohou tvořit kostru nově vzniklého parku

Obr. 5: Využití starého sadu při tvorbě nového parku v nové čtvrti na okraji Liberce.

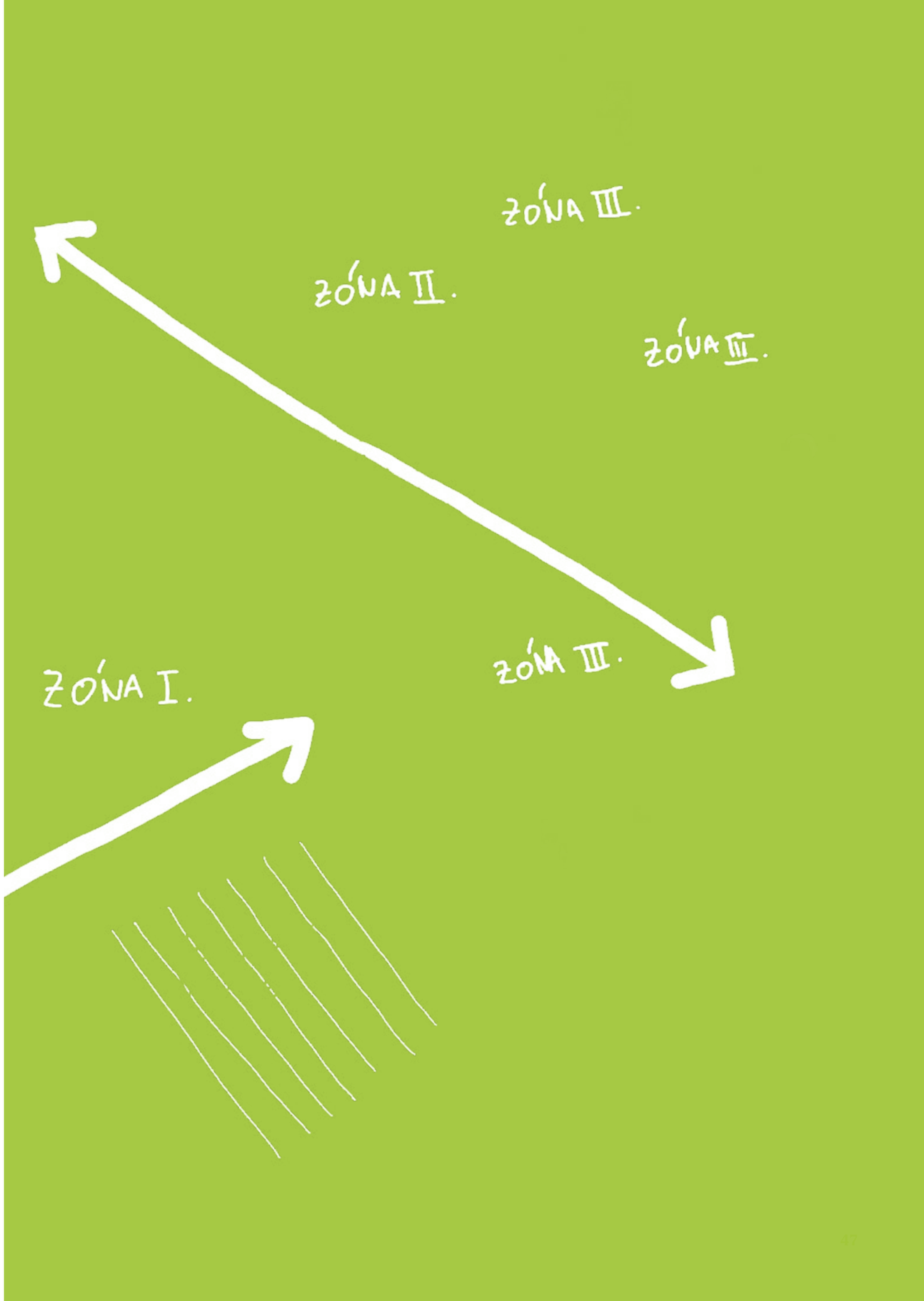

Mezioborová syntéza

“Zelený prstenec” kolem města – celková koncepce

V současnosti jsou zelené plochy v Mělníku od sebe oddělené a nekomunikují spolu. Není tak naplno využit jejich potenciál – například břeh Labe je celkově nevyužitý a od města špatně přístupný, přitom tvoří důležitou součást ekosystému města. Řešení tohoto problému spatřujeme v propojení a revitalizaci jednotlivých míst – to povede k jejich lepší přístupnosti a celkově zvýší atraktivitu zelených ploch ve městě.

Navrhujeme okružní zelený pás – tzv. “Ringpark” kolem jádra města, ten propojí městské parky a zeleň a vytvoří pro obyvatele místo odpočinku a aktivního trávení volného času. V ideálním případě by celé území bylo možné volně procházet. Nicméně jsme si vědomi toho, že v některých úsecích by to bylo obtížné a že tento koncept naráží jak na vlastnickou strukturu, tak na některé výrazné existující překážky (hlavní silnice procházející severním okrajem města, neprostupná nebo neexistující propojení některých úseků v nivě Pšovky).

Ringpark by byl tvořen smíšenou stezkou pro chodce a cyklisty (o šířce 4 m), podél které by byly umístěny hřiště, vodní prvky, relaxační zóny, psí loučky, stoly s možností grilování, altány apod. Umístění jednotlivých prvků by záleželo na pozici v rámci okruhu.

Ringpark by vedl z východu nivou toku Pšovky, ze severu podél železnice a areálu městských služeb, ze západu podél řeky a z jihu skrz brownfield bývalého cukrovaru. Návrhy k řešení jednotlivých lokalit (park v nivě toku Pšovky, areál bývalého cukrovaru, Labské nábřeží) se zde pokoušíme nastínit, nicméně na detailní rozpracování v našem projektu není časový ani finanční prostor.

Urbanisticky problematické úseky Ringparku jsou kromě rozsáhlé zóny bývalého cukrovaru také garážová stání v severozápadním úseku nivy Pšovky a jejím průchodem hustou zástavbou v okolí bývalého kláštera; zde by bylo vedení zmíněné široké cesty velmi obtížné a vyžadovalo by technicky náročná urbanisticky - krajinářská řešení.

Ringpark by měl také obsahovat jednotný mobiliář, podle kterého by byl snadno rozpoznatelný a průchozímu by mělo být jasné, že se v jeho trase právě nachází.

Skica 15:
Ringpark – celkový pohled

Řešení Labského nábřeží – návrh krajinného plánu a schodiště k Labi

Přímý břeh Labe, kde se nachází park Sady na Polabí, byl v minulosti osídlenou plochou, na což nás upozorňují nálezy z doby bronzové a železné. Z důvodu sezónních či jiných povodní se však nejednalo zřejmě o tradičně dlouhodobě osidlovanou polohu. V moderním období se však lokalita stala přirozeným rekreačním cílem obyvatel města, čemuž pomohlo i jeho přímé sousedství s centrem. Již roku 1911 zde byly založeny a vybudovány Mělnické říční lázně. Ty pak byly v provozu až do roku 1960, kdy se hygienická kvalita vody v Labi natolik zhoršila, že jejich provoz již nebyl možný. Následně se poloha stala jistou vnitřní periferií města.

Obr. 6:
Vstupní brána do Sadů na Polabí, okolo roku 1900

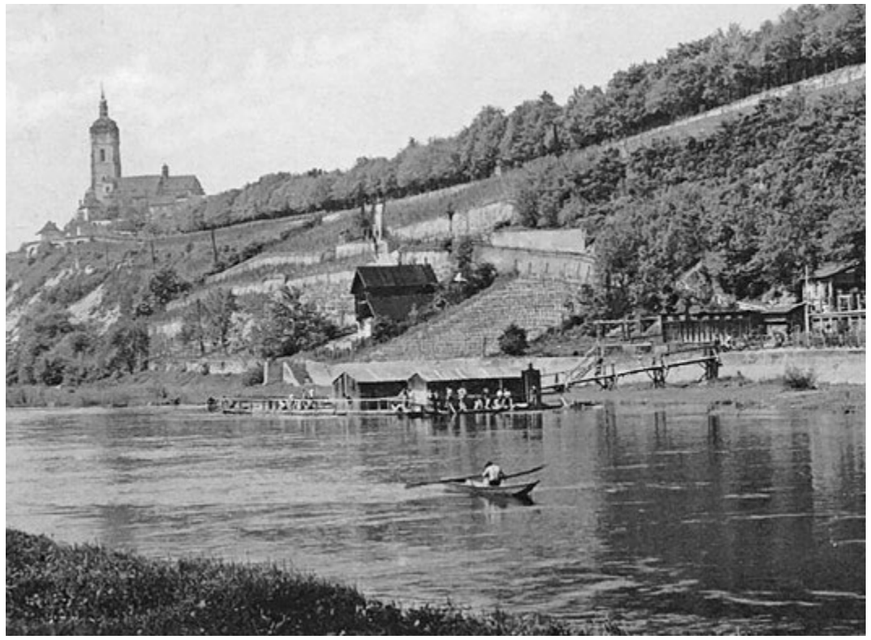

Obr. 7:
Veřejná plovárna na Labi (Městské lázně) v roce 1935

Dnešní náplavka představuje zpevněný břeh Labe pod prudkou strání s ostrohem Mělníka. Biologicky cenné jsou bezlesé úseky prudkých svahů a zachovalejší úseky dubohabřin v jejich dolních částech. Území přímo u břehu je spíš eutrofním antropogenním tvarem (břeh Labe zde není přirozený a byl v minulosti regulován), pouze místy se na přechodu do toku řeky vytvořily "kapsy" s přirozenou vodní a mokřadní vegetací.

Dnešní labský břeh nad soutokem s Vltavou je zčásti zarostlý hustou náletovou vegetací připomínající dubohabřiny, zčásti zarostlý ruderálem s marginálními prvky teplomilných strání a v centrální části se nachází poměrně rozsáhlá vinice. V JV úseku se k tomu ještě přidává polozaniklá zahrádkářská kolonie a svahy hustě zarostlé směsicí listnáčů se značným podílem jasanu a akátu. Časté jsou zachovalé terasy nebo kamenné zídky i zahrádkářské stavby.

Fragmenty historické zástavby (budova loděnic, nízké domky na břehu Labe přímo pod Mělnickým centrem) by bylo vhodné revitalizovat a doplnit citlivě mobiliářem, shodným pro celý Ringpark.

Podněty:
Větší revitalizace břehů nejspíš z vodohospodářských důvodů nejsou možné; přesto navrhujeme alespoň upravení režimu sečení břehů tak, aby bylo citlivější právě k rozvoji pestřejších příbřežních mokřadů.

V centrální části území navrhujeme alespoň částečně obnovit teplomilná polostepní společenstva, která zde v historii velmi pravděpodobně osídlovala ty nejexponovanější a nevýhřevnější úseky stráně. K tomu je potřeba provést podrobný krajinný a botanický průzkum a následně vypracovat krajinný plán, který by - podobně jako managementové plány chráněných území - zaváděl rámcová pravidla využívání území.

Skica 16:
Ringpark – Labe

V této poloze se jako přirozené nabízí obnovení rekreačního potenciálu místa. S ohledem na záplavové území pak lze přistoupit pouze k budování lehkých a rychle odstranitelných budov (stánků). Samotné obnovení lázní, vzhledem k dopravě na řece, je na zvážení, ale park by bylo vhodné propojit jak cyklotrasou (odbočka či varianta 2. labské cyklotrasy), tak turistickou, či naučnou stezkou.

V rámci zpřístupnění toku řeky navrhujeme zbudování dvou nových terénních schodišť. Tím bude zajištěn přístup přímo z historického jádra města, které v současné době citelně chybí. První schodiště by procházelo skrz vinice s malými odpočívadly. Z těch se otevírá výhled na soutok Labe a Vltavy. Spodní schodiště navazuje na první a spojuje ulici K Mostu s cestou podél Labe.

Jednotný mobiliář sjednotí důležitá místa na trase ringparku. Níže zobrazené prvky jsou pouze inspirací, nejdůležitější je zachovat jednotný ráz mobiliáře jako celku.

Inspirace mobiliář:

Propojení nábřeží a Pšovky

Součástí navrhovaného "Ringparku" je také poměrně obtížné propojení nábřeží a nivy Pšovky. Již dnes stojí v cestě výrazné bariéry v podobě obou částí ruin pivovaru a dvou frekventovaných silnic; v budoucnosti nejspíš ještě přibudou další. Spojení s nivou Pšovky by v severní části zastávala nově vybudovaná cesta mezi budoucím obchvatem Mělníka a garážovým územím. I zde by mohl být ringpark odlišen od okolní krajiny například výsadbou jednoho typického druhu stromů, například velmi vhodným dubem letním. Pokud by došlo k znepřístupnění areálu bývalého pivovaru, bylo by možné procházet v úzkém pásu mezi kruhovými garážemi a sídlištěm.

Koncept revitalizace nivy Pšovky

Niva říčky Pšovky v intravillánu Mělníka je dnes skladištěm různých nekoncepčních staveb, brownfieldů a zárodků lužní vegetace, která je degradovaná převážně díky již poměrně dávnému umělému narovnání a zahloubení; částečně také asi kopíruje průběh bývalého mlýnského náhonu. Proto v lužní vegetaci chybějí citlivější a vzácnější druhy a podrost je tvořen převážně eutrofními ubikvisty. Přesto se zde nacházejí některé cenné exempláře dřevin *(Populus sp., Populus alba)* a strukturně se místy luh blíží "polopřirozenému" stavu s bohatým keřovým patrem a vhodnými podmínkami například pro hnízdění avifauny.

Mapa 6: Luh Pšovky – mapa významnějších úseků, které by bylo možné vhodným přístupem a drobnými zásahy výrazně přeměnit v přirozenější společenstva a zároveň drobnými urbanistickými zásahy vytvořit extenzivní, atraktivní park

Skica 17: Ringpark - park

Rámcově jde o soubor pravidel, která by se měla dlouhodobě dodržovat.

Především:

- ponechávat torza stromů s doupnými prostory
- postupně zbavovat vegetační podrost invazních druhů, především křídlatky japonské
- nové cesty a itinerář umisťovat citlivě, střídmě a s použitím autochtonních materiálů - kmenů, dřevní štěpky
- výsadba nových dřevin by měla odpovídat druhovému složení a struktuře lužních lesů - dub letní, jilm vaz, habr obecný, lípa, jasan
- diferencovaná seč bezlesí, s první sečí až na začátku léta (lužní louky v termofytiku je pak možné síct až 3x ročně, dle průběhu sezóny)
- optimální by byla alespoň částečná revitalizace vodního toku (velmi názorně viz. třeba velmi inspirativní přednášky a literatura Tomáše Justa z AOPK - *https://slideslive.com/38904251/revitalizace-vodnich-toku-v-zastavenych-uzemich*)
- veškeré nově plánované stavby by měly zohledňovat extenzivní krajinný ráz území. Na místě jsou citlivé stavby z přírodních materiálů, s využitím zelených střech nebo zazemněných budov (viz již existující plán na revitalizaci centrálního parku v nivě Pšovky)

Obr. 8: Pěšinka vybudovaná pouze z dřevní štěpky, vedoucí spontánní sukcesí vzniklou městskou krajinou - takové zásahy jsou pro luh Pšovky vhodné a vyžadují jen velmi malé finanční prostředky. Berlin, Park am Gleisrdeieck.

Bývalý cukrovar – řepný plac

Existuje spousta variant a návrhů urbanistických řešení tohoto brownfieldu. My si zde dovolujeme představit takovou variantu (opět pouze skicu), která se nám jeví jako mezioborově nejvhodnější pro využití tohoto území. Pokoušeli jsme vzít v potaz i předpoklad, že majitelé pozemků by uvítali, co nejvyšší výnos z tohoto nevyužívaného území a zároveň jsme se pokusili do toho vtěsnat i veřejný zájem, ať už města, tak lidí žijících v nejbližším okolí. Jsme si vědomi i problematického vztahu mezi majiteli pozemků a městem.

Potenciál místa spatřujeme ve vytvoření městského parku s rezidenčním bydlením a kancelářskými či komerčními prostory (přízemí tvoří komerční prostory pro maloobchody, kavárny, restaurace, případně služby; horní patro potom bytové jednotky či kancelářské prostory). Společně se zachováním industriální stopy a napojením a využitím břehu Labe může vzniknout kvalitní městský prostor s dobrou dostupností centra a potřebných služeb. Navíc nebude díky zahušťování města docházet k rozšiřování Mělníku na úkor okolní krajiny.

Návrh této koncepce pak souvisí i s vyšším urbanistickým návrhem, a to vytvořením zeleného prstence města v ose sady Na Polabí, Staré Rousovice, údolí okolo říčky Pšovky, park na Podolí a přes Jungmannovy sady zpět do sadů Na Polabí. Pás zeleně podél silnice č. 9 by chránil obytnou zástavbu v západní části brownfieldu před škodlivinami z dopravy a zároveň by mohl být využíván obyvateli přilehlého sídliště Rousovice jako odpočinková a relaxační zóna.

Skica 18: Ringpark - cukrovar

Na zvážení je pak zachování a renovace dosud stojících staveb cukrovaru a jejich využití pro rekreační účely, např. jako rozhledny. Zároveň lze tyto odpočinkové plochy doplnit naučnými cedulemi (v různé podobě, interaktivní), kde by se návštěvníci mohli dozvědět více o historii významného průmyslového podniku, kterým mělnický cukrovar byl.

Zajímavější je JV cíp území s betonovými strukturami a rybníčkem, který má potenciál stát se zajímavým industriálním biotopem a zároveň by - v předloženém návrhu - fungoval jako bariéra mezi parkovo -obytnou částí a frekventovanou silnicí. Brownfield je možné masivně osazovat dřevinami, pouze s přihlédnutím a ponecháním cennějších, již rostoucích dřevin.

Obr. 9: Příklad začlenění brownfieldu do nově vzniklého městského parku; Berlin - Park am Gleisdreieck

Z biologického a krajinářského pohledu lze ponechat - v případě výstavby v navrhovaném rozsahu - jakékoliv rostoucí dřeviny a vyvinuté brownfieldové biotopy a začlenit je do nově budovaných veřejných prostranství. Část území směrem k obchvatu lze ponechat řízené sukcesi, která v intravilánech není příliš často využívána a je to škoda. Výsadba nových dřevin by měla odpovídat stanovištním podmínkám (tj. ekvivalentu dubohabřin nebo teplomilných doubrav), zde lze však - narozdíl od nivy Pšovky - zařadit i některé exotické druhy odpovídajícího geografického pásma Severní Ameriky a Asie (narozdíl od volné krajiny lze na taková místa například beze studu sázet akát, další vhodné druhy jsou třeba jerlín japonský, liliovník tulipánokvětý atd.). Vysloveně nevhodná je zde výsadba jehličnanů.

Inspirace:

lávky mezi domy 1

bytovky v brownfieldu 2

Extra-navíc – zelený pás na východním okraji katastru

Jako možnou součást městského Ringparku navrhujeme jihovýchodní větev, jejíž součástí by byl i zelený pás na východní hranici katastru. Spojeny by byly již stávajícími chodníky a také labským břehem.

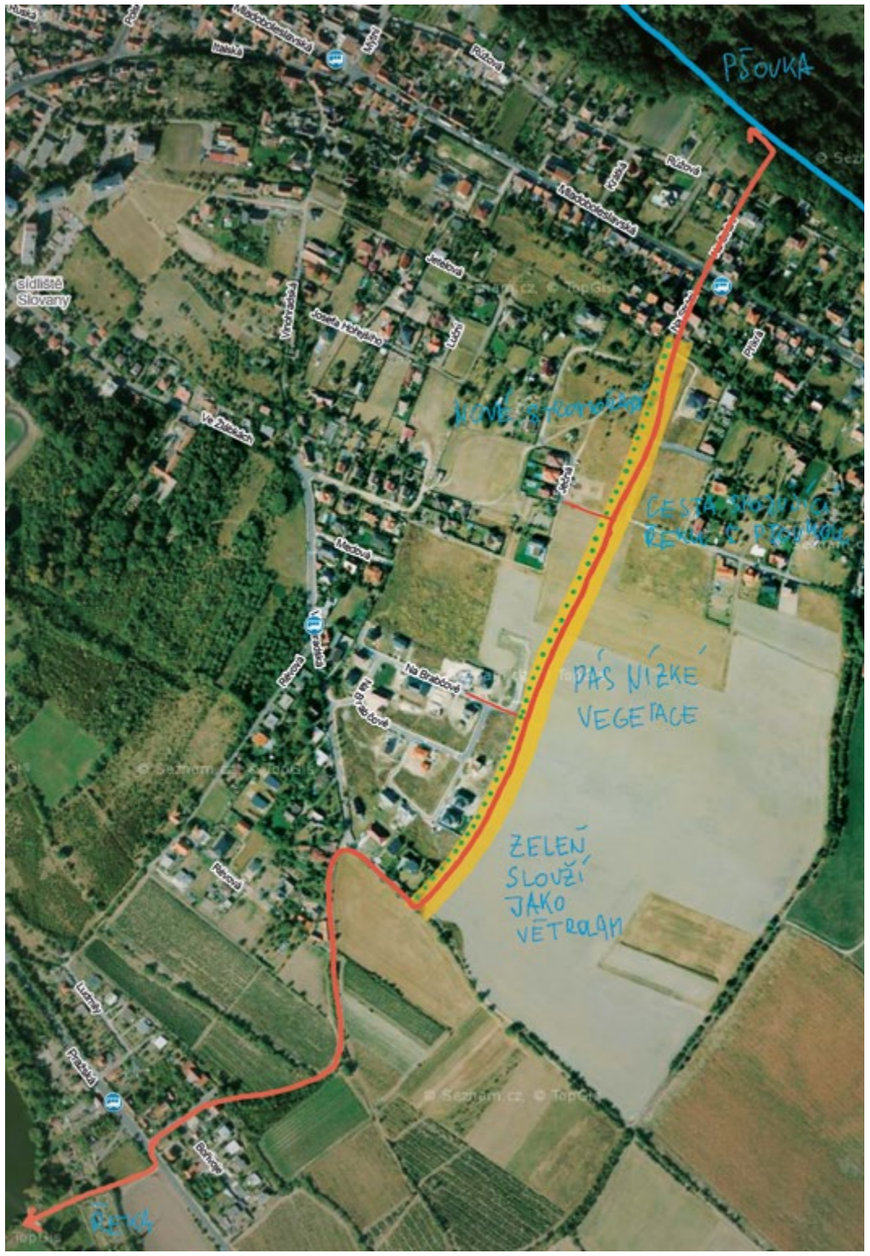

Skica 19:
Labské stráně - zelený pás

DRUHOVÉ SLOŽENÍ A VEGETAČNÍ STRUKTURA PÁSU:

může obecně odpovídat potenciální přirozené vegetaci nebo přirozené vegetaci území (zj. květnatým dubohabřinám nebo teplomilným doubravám); může však obsahovat i kulturní dřeviny - pásem by měla vést také pěšinka. Doporučujeme proto polopřirozenou druhovou skladbu s dominantním dubem letním, habrem obecným, jeřábem mukem a s příměsí třešní, hrušní a jabloní. Pás může obsahovat i rozvolněnější úseky s drobnými kousky pestrého sekundárního bezlesí; zásadní je také bohaté keřové patro. Pás by měl být ideálně i funkční biokoridor; doporučujeme proto pravidelný monitoring a kontrolu šíření především invazních druhů.

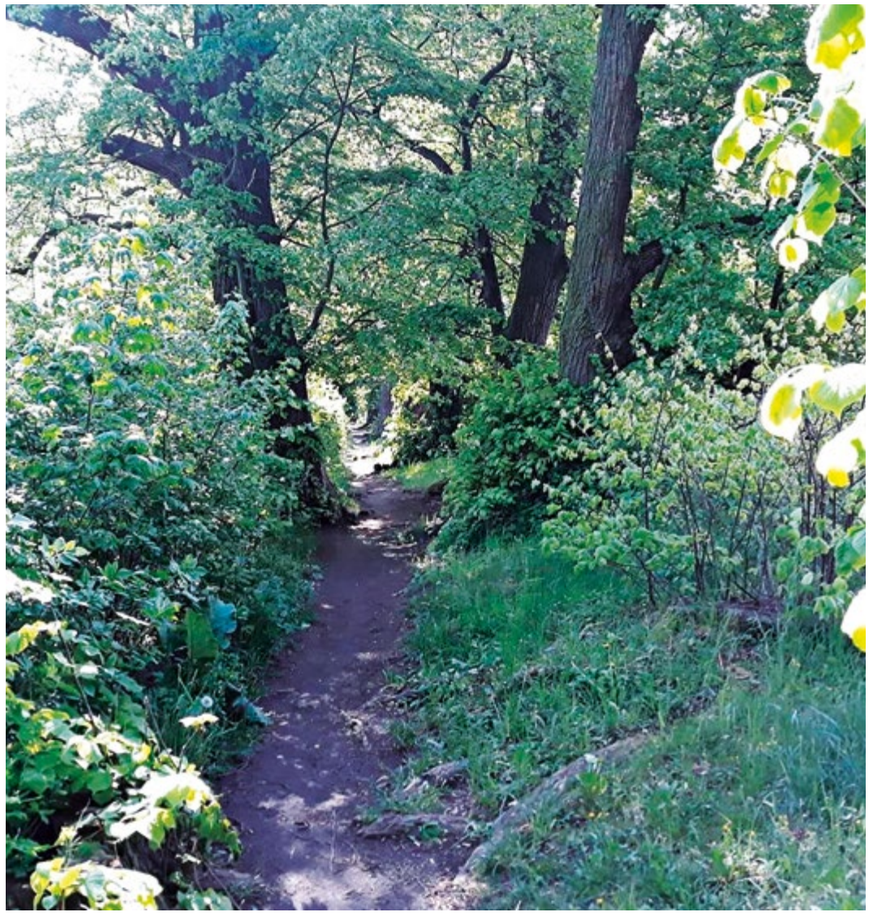

Obr. 10: ukázka polopřirozené, funkční vegetace staré aleje, zároveň větrolamu a pěší cesty. Vyznačuje se vysokou druhovou a prostorovou diversitou a možností velmi příjemného, krytého průchodu (Černá hora, Jižní Morava)

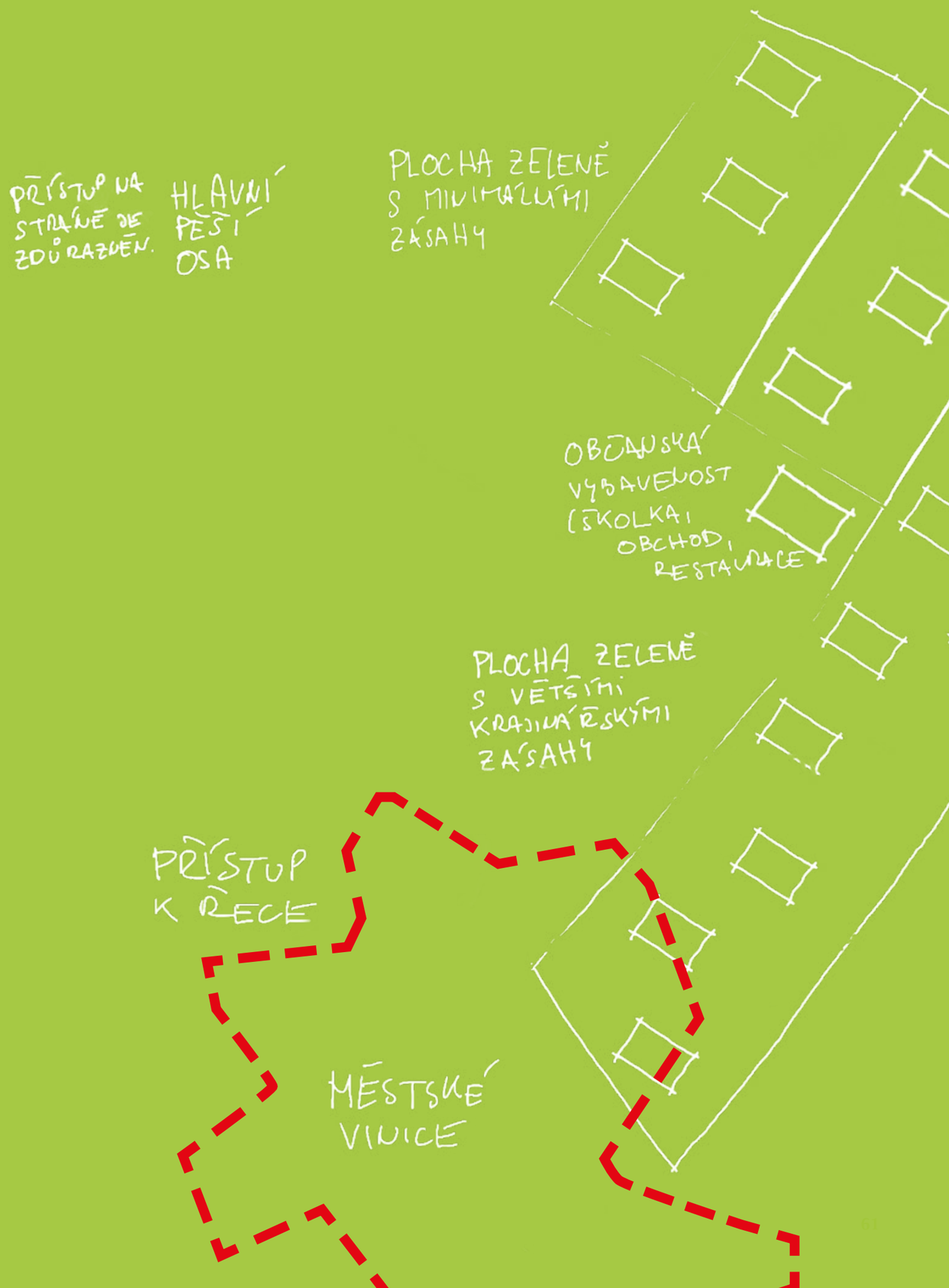

Vinařská stezka – uchopení tématu a možná řešení

V případě Mělníka má forma viničné zemědělské krajiny obzvlášť silný význam: jde o území s jednou z nejstarších vinných kultur na našem území. Velké množství krajinných prvků, spojených s pěstováním vína, je především v trojúhelníku Vehlovice - nádraží - Chloumek. Krom vinic samotných jde především o historické vinné lisy a usedlosti, travnaté pěšinky při okrajích vinic, úvozy a staré opukové zdi. Navrhujeme proto "vinařskou stezku", která by nebyla pouhým pěším okruhem, ale obsahovala i sadu opatření péče o krajinu a vytvářela by soustavu průchozích míst s vysokou krajinářskou hodnotou a silným geniem loci.

Mapa 7: základní kameny viničné stezky okolo Mělníka.

***1** - Kartouzská vinice;*
***2** - vinice nad soutokem;*
***3** - Kelské vinice;*
***4** - Mlazická vinice;*
***5** - hřbitov u Vehlovic;*
***6** - Neuberk;*
***7** - Sirotčí vinice.*

Existující cesty jsou značeny červeně, žlutě zas ty, které by bylo vhodné vybudovat.

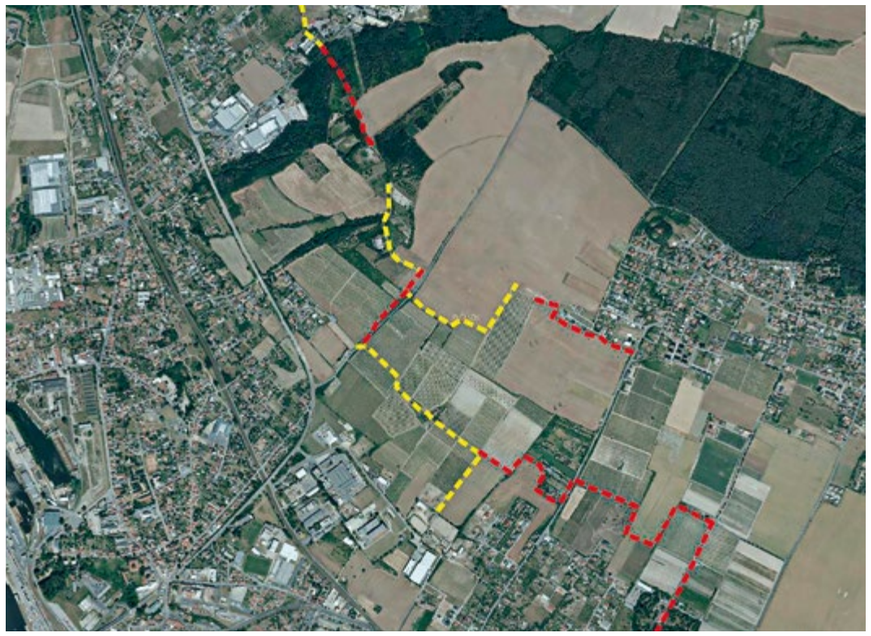

Mapa 8: detail centrální části viničné stezky mezi Vehlovicemi a Chloumkem. Žlutě značené úseky existují, červeně značené značí možný a vhodný průběh úseků nových.

Spíš než o typickou turistickou trasu jde o výrazná místa s "geniem loci", která jsou propojená pěšími cestami. Vinařská krajina by obsahovala: vyhlídková místa, citlivě sečené trávníky, vstupy do viničních objektů, místa kde se dá koupit víno, pohled na viniční krajinu skrz "dno lahve". Zároveň by bylo možné dozvědět se informace o vinicích, objektech a druzích pěstovaného vína, názvosloví usedlostí, viničných plevelech apod. Vše v jednotném designu značení. Počítalo by se s výsadbou nových solitérních stromů.

Navrhujeme vytvoření krajinného plánu minimálně pro vyznačená území. Jeho přesná podoba výrazně přesahuje obsah této zprávy, měl by ale obsahovat tato klíčová pravidla:

- výrazně omezit využívání agrochemikálií minimálně v okolí pěších cest a při okrajích polí a vinic
- udržovat a případně dosazovat cenné staré dřeviny v uzlových bodech spojujících jednotlivá místa - na rozcestích, výhledech, hranách svahů
- citlivě konzervovat chátrající historické stavby - zdi, kapličky, historické vinné lisy a jejich okolí atd.
- v případě potřeby zpevněných úseků maximálně využívat autochtonní materiály - kameny, dřevní štěpku, říční štěrk a písek
- cenné trávníky v okolí cesty a na vyznačených územích obhospodařovat citlivě a extenzivně (jde hlavně o písčiny a teplomilné porosty s dominantním sveřepem vzpřímeným)
- nové objekty v tomto území musí respektovat charakter a atmosféru místa. Navrhujeme do neuralgických bodů stezky/ viniční krajiny umístit jednoduché dřevěné stavby, inspirované viničními "budkami" na nářadí, kde by bylo možné sezónně (víkendově) zakoupit místní víno
- značení cesty by mělo být spíše nenápadné, splývající s okolím; informace o jednotlivých místech pak mohou být buď jen čistě virtuální (tzn. virtuální naučná stezka), nebo umístěné na dřevěných nebo panelech z kortenové oceli (rozhodně však ne např. na velkých plastových tabulích se stříškou z kanadského šindele)

Navrhovanou "stezku" lze budovat postupně a i nespojitě, tj. revitalizací nebo zpřístupňováním jednotlivých uzlových bodů a jejich pěších propojení.

Inspirace:

lavičky 1
lavička a opěrná stěna 2
vyhlídka 3

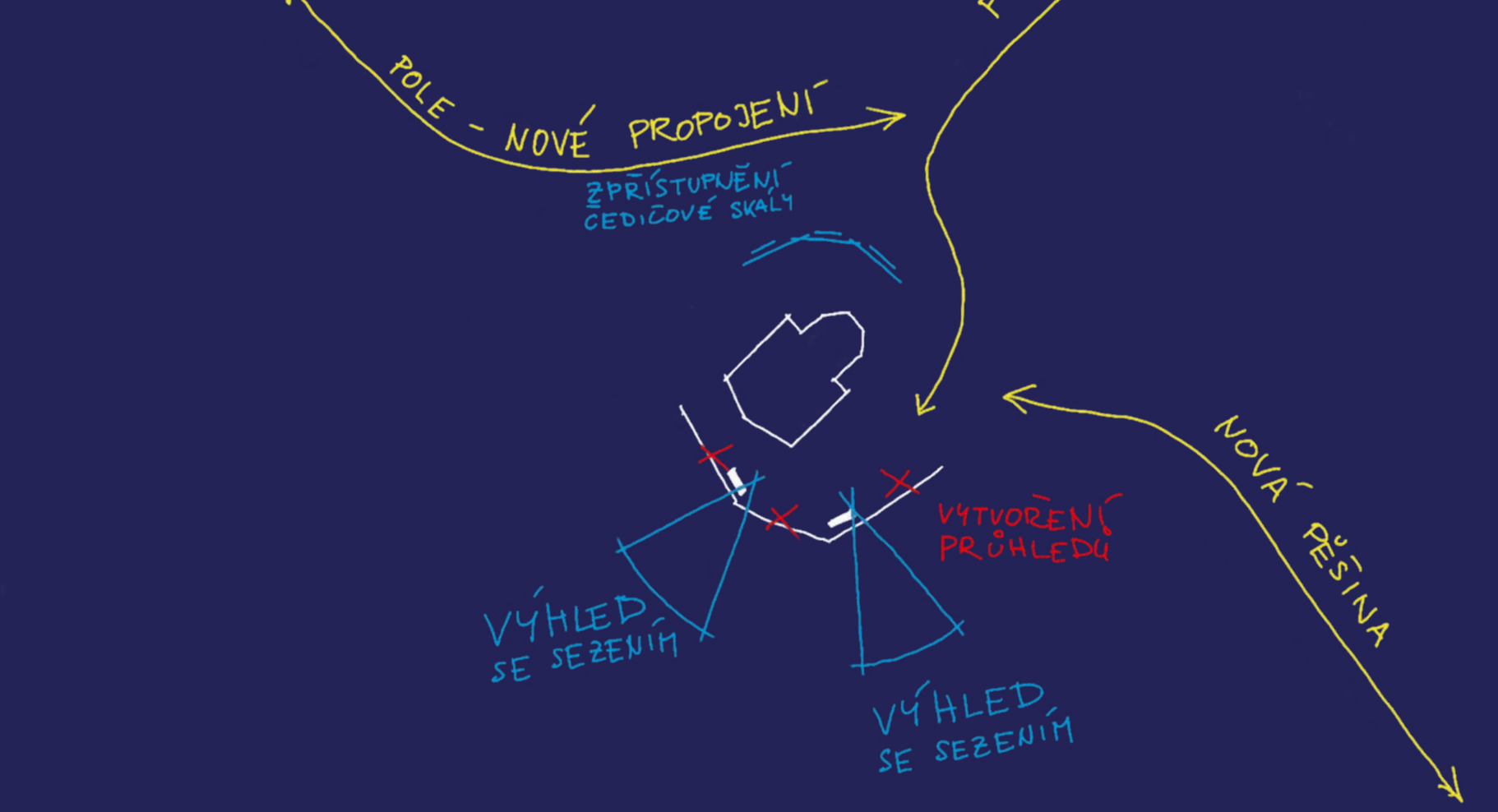
POLE - NOVÉ PROPOJENÍ
ZPŘÍSTUPNĚNÍ CEDIČOVÉ SKÁLY
NOVÁ PĚŠINA
VYTVOŘENÍ PRŮHLEDŮ
VÝHLED SE SEZENÍM
VÝHLED SE SEZENÍM

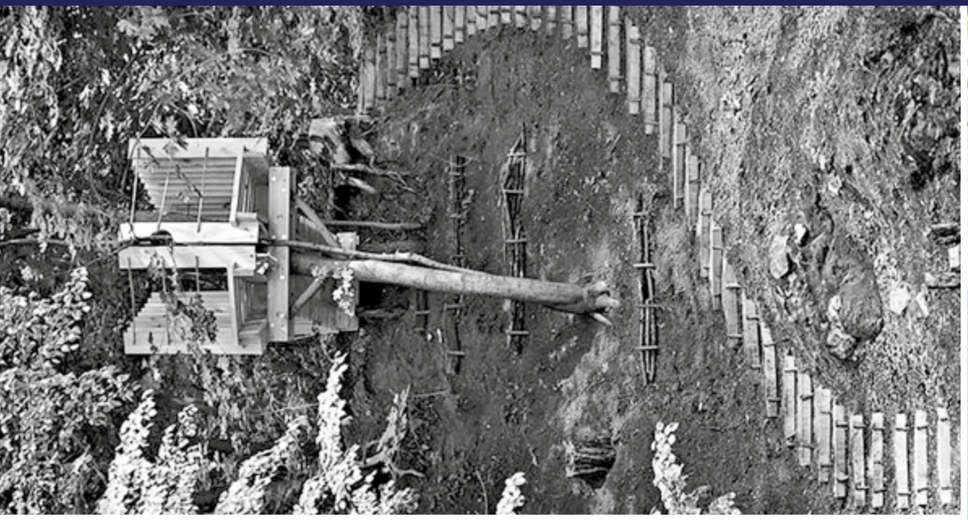

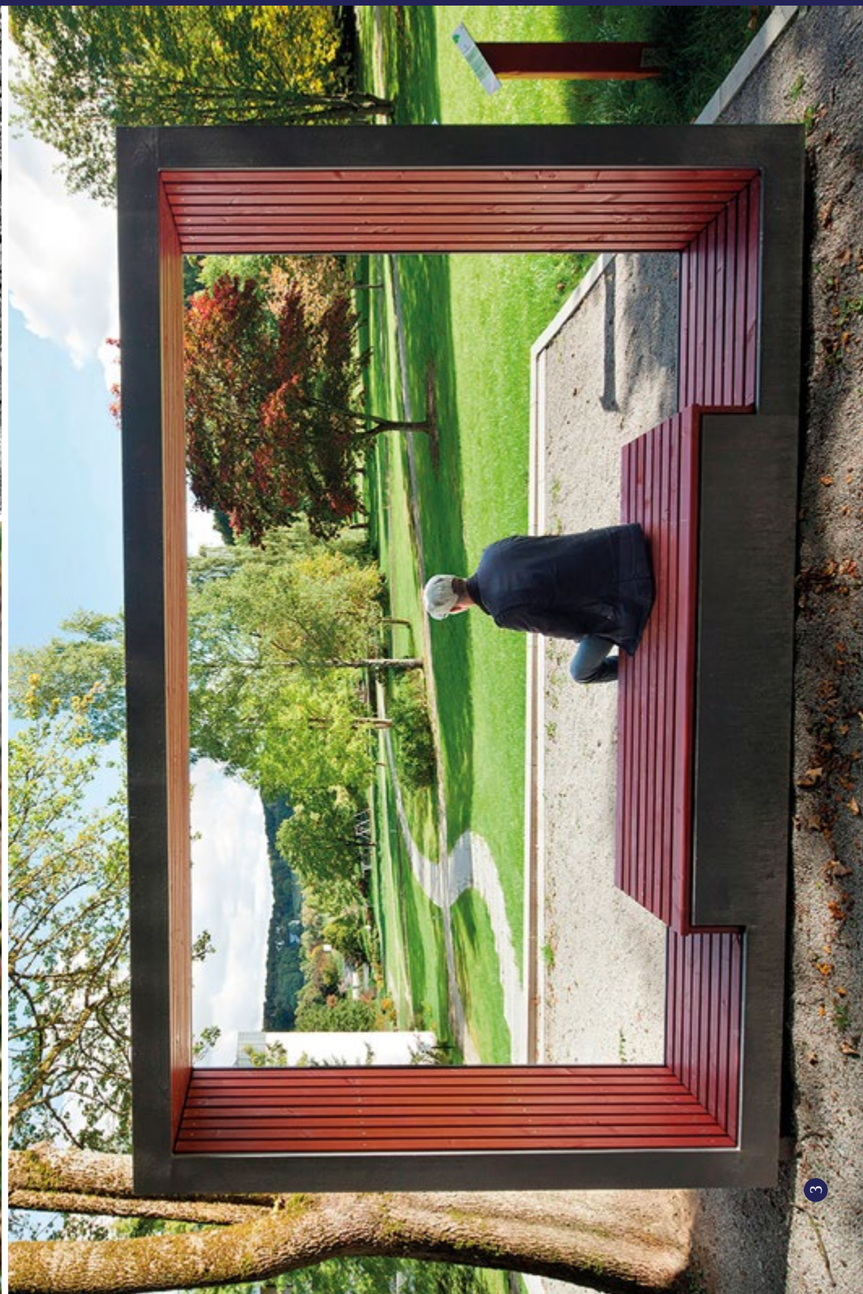

Přílohy

Statistická analýza dat a její výstupy

Pro účely analýzy dat nasbíraných mezioborovým týmem v Česticích byla využita faktorová analýza. Vstupními daty pro faktorovou analýzu byla syntetická data vybraných zúčastněných oborů umístěných do mezioborové matice.

V datech byly nalezeny tři hlavní faktory, nejvíce postihující jejich variabilitu. Jednotlivé „faktory“ představují „směry“ ve variabilitě dat, které je třeba při plánování strategie obce zohledňovat. Z nich vyplývá, že nejdominantnější je problematika ochrany krajiny a konektivity spolu s významností "genia loci", cenné kulturní krajiny a vnímané problémy sucha a eroze. Proti tomu analýza staví zjevně nedostatek nebo nevhodnou strukturu lokálních center města, nedostatečnou výsadbu stromů, časté přehřívání některých částí města a nebezpečí (v Mělníce velmi reálné) povodní. Výrazná témata jsou také dětská hřiště (a potřeba jejich revitalizace spolu s revitalizací veřejných prostranství) a neziskové organizace. Urbanistická a sociální témata vycházejí z analýzy jako velmi slabá, málo se podílející na celkové variabilitě dat.

Obecně řečeno, první faktor zahrnuje především kvalitu městské zeleně a (ne)vhodného mikroklimatu, druhý faktor tzn. "poutnická kvalita krajiny" (spojená s průchodností a geniem loci); třetí faktor pak podtrhuje komunitní život a potřebu dobře vybavených lokálních center, přátelských k rodičům s dětmi.

Má tedy cenu zaměřit se na drobné zásahy do městské krajiny, vytvářet decentralizované město se spoustou drobných lokálních center přátelských k rodinám a provádět velké množství - byť drobných – zásahů do městské vegetace a mobiliáře. V okolí města je třeba minimálně zachovat, ideálně však zlepšit, průchodnost krajiny.

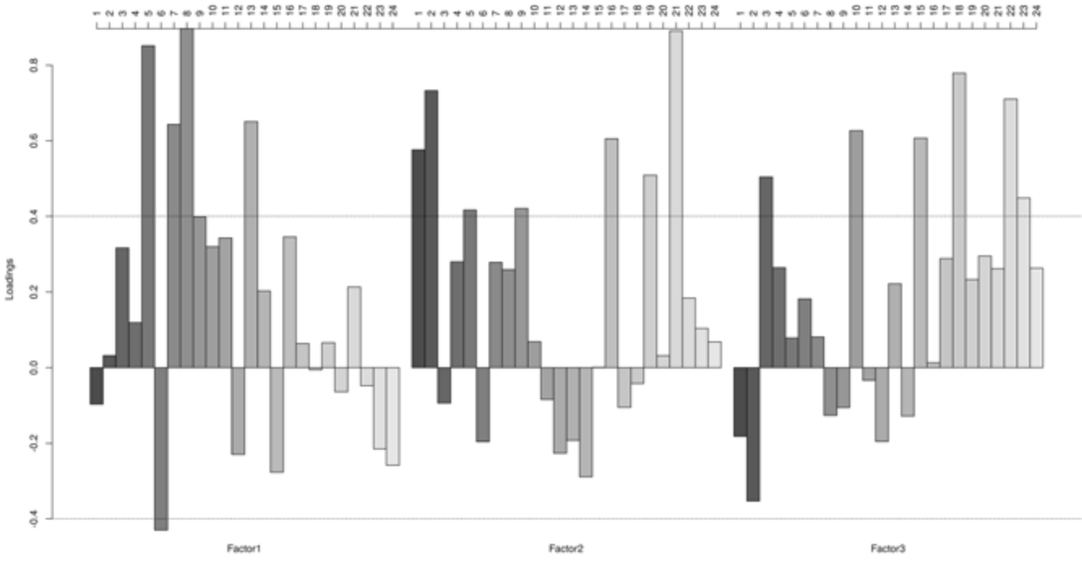

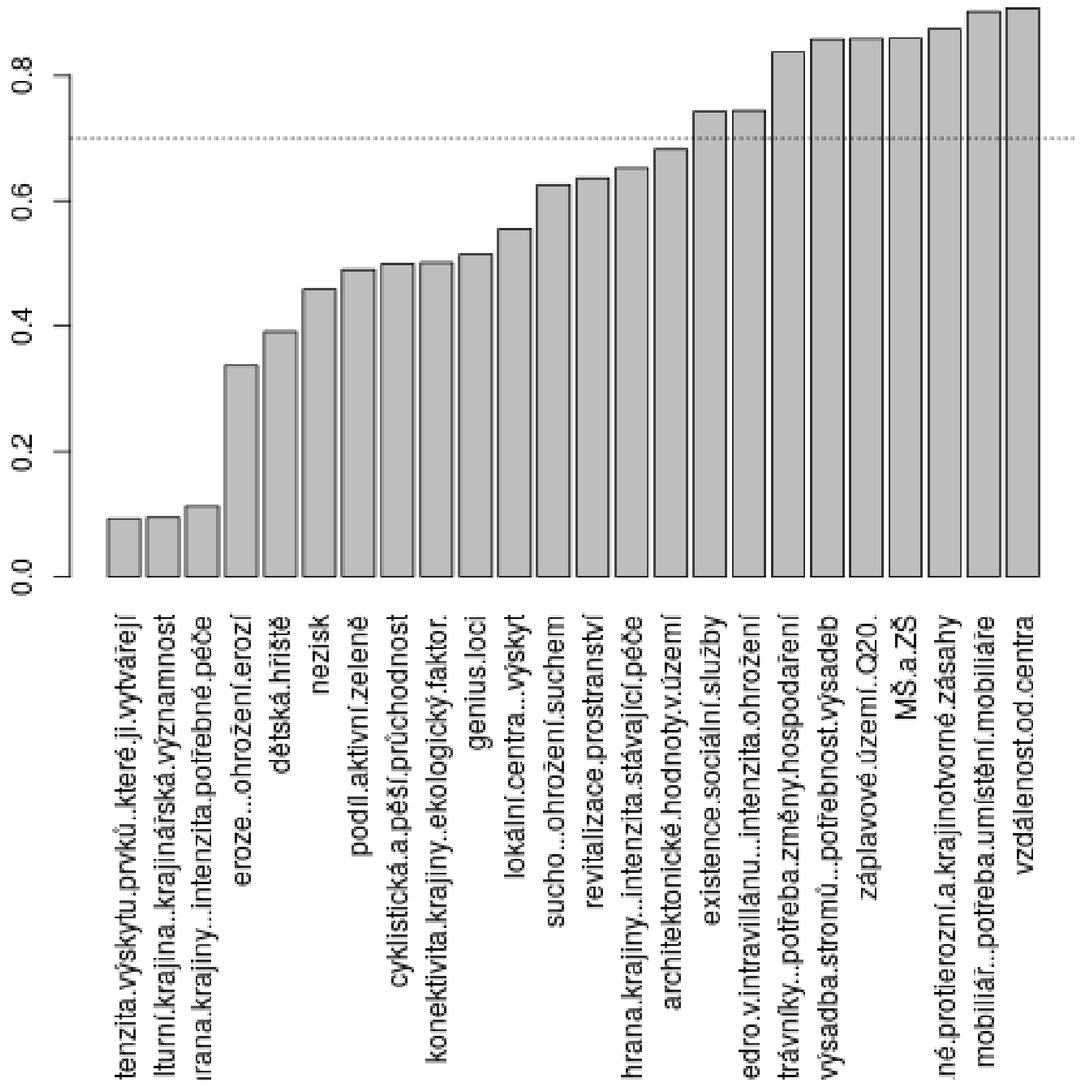

Seznam literatury

Böhm, L. 1891: Královské věnné město Mělník a okres Mělnický. Mělník.
Kilián, J. 2007: Zmizelé Čechy - Mělník. Praha - Litomyšl.
Kilián, J. a kol. 2010: Mělník historie / kultura / lidé. Praha.
Podlaha, A. 1899: Soupis památek historických a uměleckých v Království Českém VI. politický okres Mělnický. Praha.
Purš, F. 2013: Náš Mělník, listování jeho historií. Mělník.
Purš, F. 2018: Náš Mělník, listování jeho historií II. Mělník.
Sklenář, K. 1982: Pravěké nálezy na Mělnicku a Kralupsku. Archeologický místopis okresu Mělník v pravěku a rané době dějinné. Mělník.
Sklenář, K. 2008: Pravěk na soutoku. Mělník.

Online dostupné databáze

Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska (www.oldmaps.geolab.cz)
Ústřední archiv zeměměřictví a katastru (www.archivnimapy.cuzk.cz)

Seznam map, grafů, tabulek a obrázků

Mapy

Mapa 1: mapa zkoumaných lokalit na území města Mělník
Mapa 2: Ortofoto s vyznačenou analyzovanou lokalitou - Chloumek
Mapa 3: Ortofoto s vyznačenou analyzovanou lokalitou – Vehlovice
Mapa 4: Významné krajiny v jádru Vehlovic.
Žlutá - brownfieldy a opuštěná zemědělská krajina
Mapa 5: Ortofoto s vyznačenou analyzovanou lokalitou - cukrovar - řepný plac
Mapa 6: Luh Pšovky - mapa významnějších úseků, které by bylo možné vhodným přístupem a drobnými zásahy výrazně přeměnit v přirozenější společenstva a zároveň drobnými urbanistickými zásahy vytvořit extenzivní, atraktivní park.
Mapa 7: základní kameny viničné stezky okolo Mělníka

Tabulky

Tabulka 1: SWOT analýza Chloumek
Tabulka 2: SWOT analýza Vehlovice
Tabulka 3: SWOT analýza Cukrovar
Tabulka 4: SWOT analýza Labské stráně

Obrázky

Obr. 1: Chloumeček, kostelík sv. Jana Nepomuckého a výstavba vodojemu. (Kilián 2007, obr. 143)
Obr. 2: Bizarní naučná stezka, zde upozorňující na život na poli uprostřed borové kultury
Obr. 3: Chloumek - lomová stěna obnažující strukturu vulkánu, dnes hustě zarostlá dřevinami
Obr. 4: Cukrovar v Rousovicích na počátku 20. století
Obr. 5: Využití starého sadu při tvorbě nového parku v nové čtvrti na okraji Liberce.
Obr. 6: Vstupní brána do Sadů na Polabí, okolo roku 1900
Obr. 7: Veřejná plovárna na Labi (Městské lázně) v roce 1935
Obr. 8: Pěšinka vybudovaná pouze z dřevní štěpky, vedoucí spontánní sukcesí vzniklou městskou krajinou Berlin, Park am Gleisrdeieck
Obr. 9: Příklad začlenění brownfieldu do nově vzniklého městského parku; Berlin - Park am Gleisdreieck
Obr. 10: ukázka polopřirozené, funkční vegetace staré aleje, zároveň větrolamu a pěší cesty

Skicy

Skica 1: Chloumek – propojení s Mělníkem
Skica 2: Chloumek – kaplička
Skica 3: Chloumek – zelený pas východ
Skica 4: Chloumek – zelený pas západ
Skica 5: Chloumek – rodinné centrum
Skica 6: Chloumek – bistro u školky
Skica 7: Chloumek – potraviny
Skica 8: Vehlovice – regulace 01
Skica 9: Vehlovice – regulace 02
Skica 10: Vehlovice – příklad umístěný nové zástavby
Skica 11: Vehlovice – vymezení zastavitelných ploch
Skica 12: Vehlovice – kaplička
Skica 13: Vehlovice – hřiště
Skica 14: Labské stráně – zóny
Skica 15: Ringpark – celek
Skica 16: Ringpark – Labe
Skica 17: Ringpark – park
Skica 18: Ringpark – cukrovar
Skica 19: Labské stráně – zelený pás

INESAN INSTITUT EVALUACÍ A SOCIÁLNÍCH ANALÝZ

T A
Č R

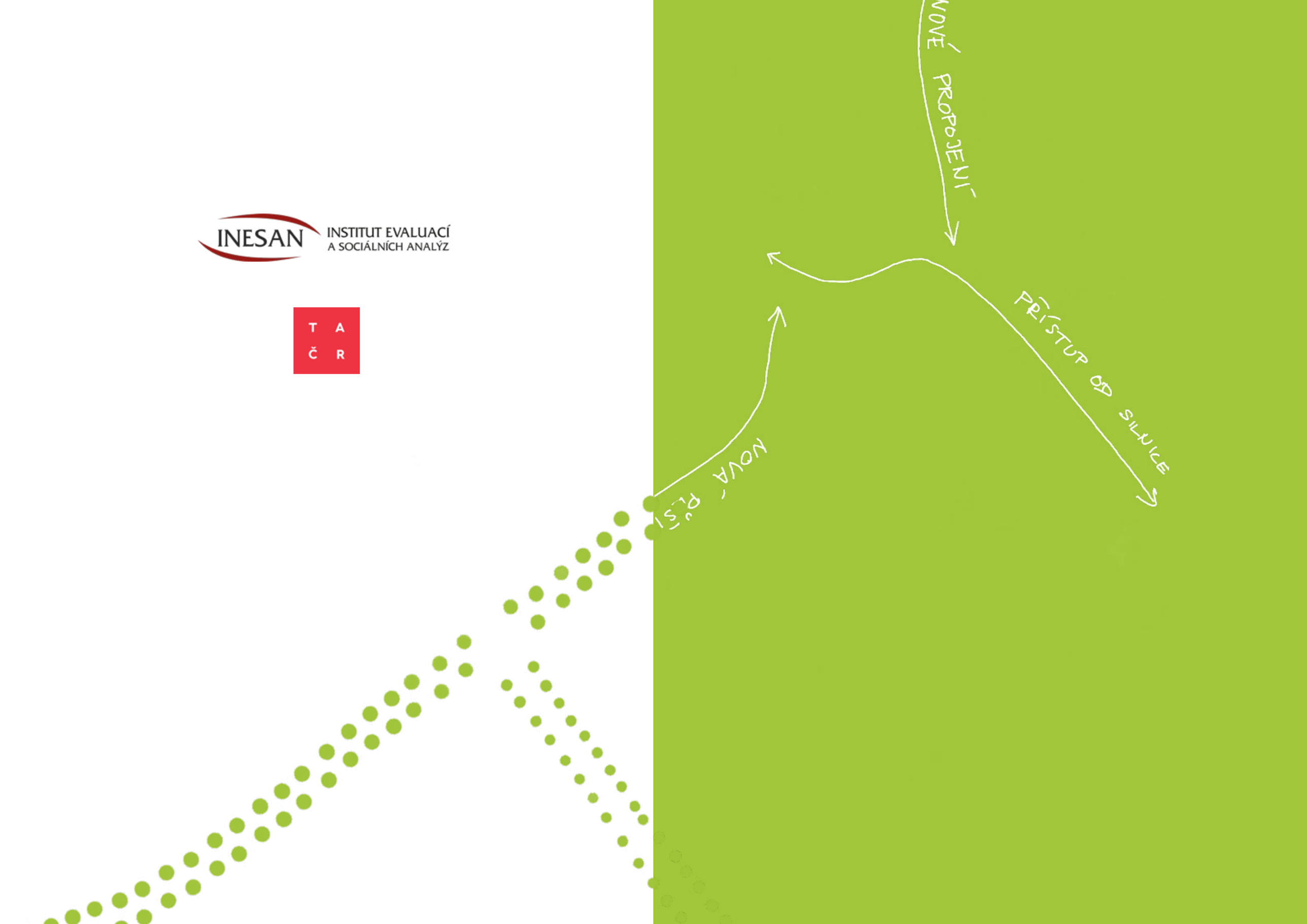

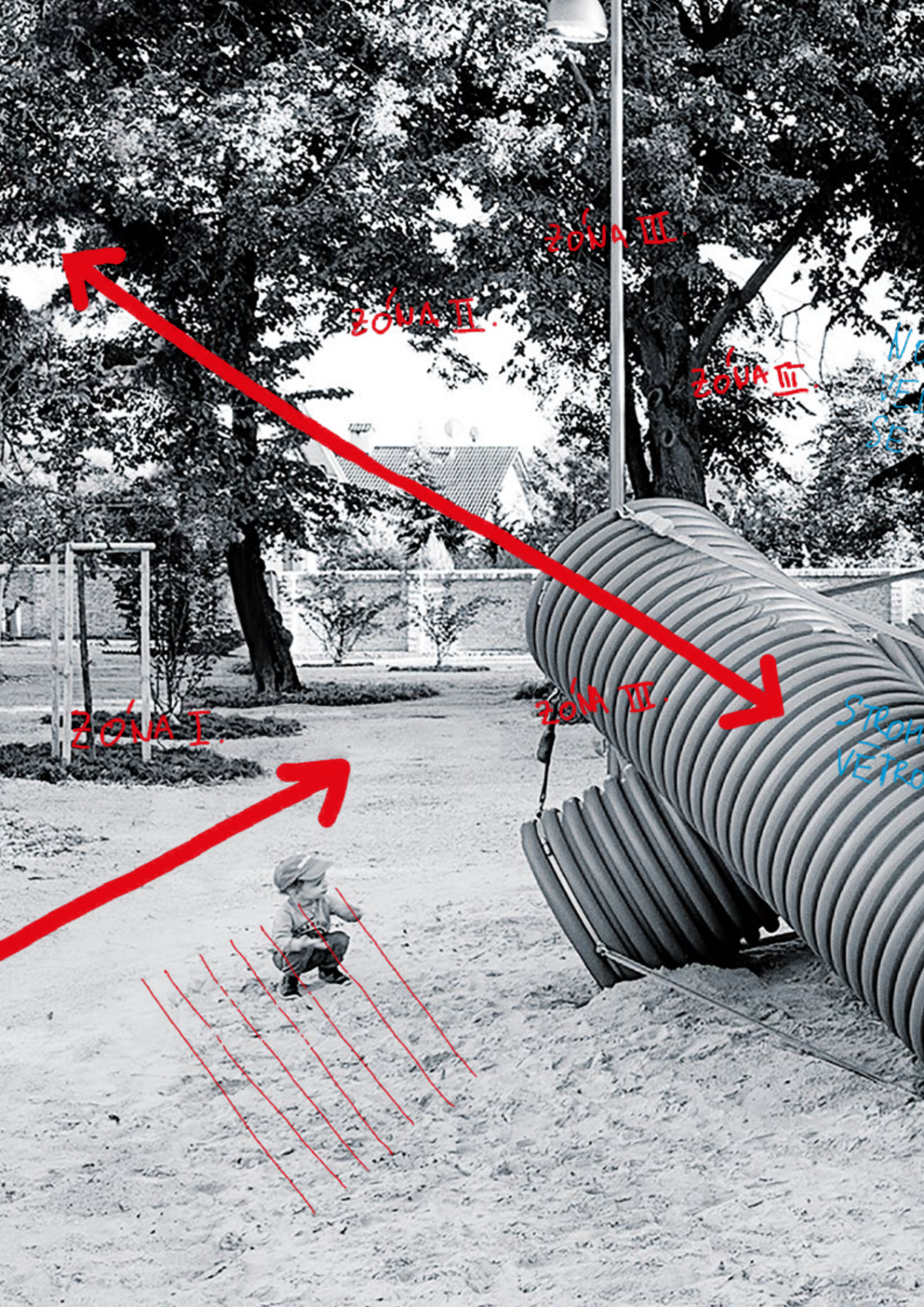
ZÓNA III.
ZÓNA II.
ZÓNA III.
ZÓNA III.
ZÓNA I.
STROM VETRO